

POHŘEBIŠTĚ LIDU POPELNICOVÝCH POLÍ V ROSICÍCH NAD LABEM

Vít Vokolek

Archeologická naleziště v místech větších měst a jejich bezprostředním okolí byla jak v minulosti tak jsou i v současnosti většinou zcela ničena, často bez systematických záchranných výzkumů. Platí to plnou mírou zvláště na pohřebiště lidu popelnicových polí, která v okolí Pardubic tvoří nejvýraznější složku pravěkého osídlení. Jedno z nich, pohřebiště v Rosicích n. L. náleží k nejdříve objeveným nekropolím a přesto, mimo kratší zmínky o objevech, nebylo nikdy jako celek publikováno.¹ Přistupujeme-li k soustavnému zpracování památek období lidu popelnicových polí ve východních Čechách, nemůžeme toto pohřebiště opomenout, i když se většinou nedochovala dokumentace a především nálezové celky.

Historie objevu a zkoumání rozsáhlého žárového pohřebiště Rosicích n. L. začíná v r. 1870, v době, kdy byla stavěna stanice železniční dráhy Pardubice - Chrudim - Jihlava (obr. 1 A). Před tím se v těchto místech rozkládala písčité duna porostlá lesíkem. Při výstavbě nákladní rampy bylo zničeno mnoho hrobů, uložených v jemném písku, o kterých podal pohotově zprávu v Památkách archeologických J. Smolík, tehdy profesor reálného gymnázia v Pardubicích,² který se v červenci téhož roku pokusil i o samostatný výkop. Nalezené předměty uložil jak ve sbírkách reálného gymnázia (později byly předány do M v Pardubicích), tak v NM v Praze. Ještě téhož roku zde dvakrát kopalo Dvorní museum ve Vídni (ing. Niedzwiedski), které získalo mimo kovové milodary celkem 81 nádob.

Další výzkum této části pohřebiště provedl V. Dívíš v r. 1885, který prozkoumal

- 1) Celkový přehled a literaturu viz J. Filip, Popelnicová pole a počátky železné doby v Čechách, Praha 1936-7, 166-165.
- 2) J. Smolík, Pohanské pohřebiště u vesnice Rosice blíž Pardubic, Památky archeologické IX, 1874, 154 - 155.

prostor mezi nádražní budovou a nákladní rampou.³ Objevil řadu netknutých hrobů, z nichž získal téměř 100 nádob a drobné milodary z bronzu i železa. Většinu předmětů (mimo 8 nádob předaných NM v Praze) uložil do sbírek pardubického muzea. Celá tato část pohřebiště (obr. 1 A) shodou okolností náleží nejmladší fázi nekropole, slezskoplatěnické kultury II - III. stupně.

Druhá, starší část pohřebiště, se rozkládá SZ směrem, ve vzdálenosti asi 500 m (obr. 1B). Zde u náspu zrušené železniční trať do Liberce, jejíž stavba již v r. 1856 jistě zničila řadu pohřbů, zkoumal V. Diviš v r. 1894 na pozemku p. Topiče.⁴ Po obou stranách bývalé trati prokopal plochu 58 m² a vedle řady narušených hrobů objevil několik netknutých, vzdálených od sebe 2 - 3 m. Nalezené předměty, především keramika, tvoří rovněž součást pravěké sbírky pardubického muzea.

V r. 1898 se pokusil o další výzkum na pozemku J. Topiče, na parc. č. 303 J. Felcman.⁵ Pole podle něho neslo název "Na Žďárech". Ačkoliv prokopal velkou část pozemku, našel pouze 3 hroby a zbytky žároviště, které sahalo do železničního průkopu. Hrob 1 nalezen ve vzdálenosti 40 m od železničního domku a uložen byl v hl. 45 cm pod povrchem. Sestával z větší nádoby se spálenými kůstkami přikryté plochou mísou, částečně spadlou, na druhé straně stála mísovitá nádoba a další, menší, ve střepích. Podle Felcmana byly nádoby tak rozpadlé, že je nebylo možno vyzvednout. Hrob 2 vzdálený jen 2,5 m, byl opět v hl. 40 cm pod ornici. Obsahoval velkou nádobu se spálenými kostmi, přikrytou velkou mísou se 2 uchy a po straně ležela miskovitá nádobka, 6,5 cm vysoká. Hrob 3 (obr. 2:1) nalezen 6 m od hr. 1 blíže k strážnímu domku a ležel v hl. 40 cm. Obsahoval velkou nádobu s kostmi, 18 cm vysokou, přikrytou mísou se 2 uchy. V popelnici nalezen šátek bronzové spony (obr. 2:3,4). Vedle popelnice nalezen bronzový knoflík (obr. 2:2) a dvě malé nádobky. Ve vzdálenosti 52 m od strážního domku bylo částečně prozkoumáno žároviště se zbytky uhlíků a roztrošených střepů, nedaleko stála osamocená nádoba bez stop pohřbu. Všechny tyto hroby náleží lužické kultuře. Ještě na jaře 1902 zde zkoumal J.L. Píče a objevil 6 hrobů řídky rozložených a "chudších".⁶ Nálezy z výzkumů J. Felcmana a J.L. Píče byly uloženy v NM v Praze. Tímto výzkumem zkončily v Rosicích n.L. systematické práce a další nálezy pocházejí již jen z náhodných objevů při stavebních nebo jiných zemních pracích.

O nálezech z r. 1933 nejsme vůbec informováni, několik nádob takto označených je uloženo v M v Pardubicích (např. inv. č. 3437, obr. 3-5, 3434, 3431, obr. 12:4, 15:2). Podle toho, že náleží lužické a starší fázi slezskoplatěnické kultury, byly učiněny někde v prostoru mezi částí A a B. Platí to také o části lužické mísy,

3) V. Diviš, Dodatky k žárovým pohřebištím u Rosic n.L. typu slezského a lužického, Památky archeologické XXXIII, 1923, 331 - 332.

4) Tamtéž, str. 332.

5) J. Felcman, Archeologická vycházka do východních Čech. Žárové hroby typu slezského u Rosic blíž Pardubic, Památky archeologické XVIII, 1898-9, 411 - 415.

6) J.L. Píče, Starožitnosti země České II, 3, Praha 1905, 286.

nalezené v r. 1934, označené "písky u nádraží" (inv.č. 3436, obr. 4:4).

Důležité nálezy byly učiněny v r. 1943, kdy při kopání plynovodu v ulici Na Cikánce, na parc.č. 621/10 byl zachráněn obsah 5 žárových hrobů (obr. 1, poloha D). Hroby silně narušené průkopem, zachráněné amatéry⁷ náleží jak lužické kultuře (hr. 1a, b, 2/43), tak starší fázi slezskoplatěnické kultury (hr. 3-5/43). Zlomky nádob v hr. 1 byly tak blízko sebe, že nelze rozhodnout, zda jde o dva hroby (1a, b) či o jeden. Všechny byly uloženy v sypkém písku v hl. 50 cm (hr. 3 - 5), 80 cm (hr. 1a, b) až 90 cm (hr. 2). Slezskoplatěnické hroby 3 + 5/43 byly vzdáleny asi 70 m severním směrem od skupiny lužických hrobů 1a, b, 2/43.

POPIS JEDNOTILVÝCH HROBŮ

Hrob 1 a/1943

1. Velké osudí, na spodku zdobené svislými a vodorovnými skupinami rýh, hlazeného, šedivě okrového povrchu, ve kterém byly uloženy spálené kosti, v. 315 mm, 1735 (obr. 5:4). 2. Osudí s pupky na výduť, černohnědého vyhlazeného povrchu, v. 190 mm, 1736 (5:1). 3. Mísa konických stěn s páskovým uchem, hlazeného černohnědého povrchu. Přikrývala nád. 1. Výška 141 mm, 1737 (5:2). 4. Ovoidní nádoba se 2 uřazenými uchy, červenohnědého drsného povrchu, v. 223 mm, 1738 (4:3).

Hrob 1 b/1943

1. Dvojchá ovoidní nádoba hrubého červenohnědého povrchu, v. 200 mm, 1739 (6:9). 2. Části mísy zdobené svislým rýhováním hlazeného červenohnědého povrchu, v. 120 mm, 1740 (5:5). 3. Mísy s páskovým uchem, slabě zaobleného těla, hlazeného červenohnědého povrchu, v. 90 mm, 1741 (5:6). 4. Okřínek zdobený vodorovnými rýhami nad lomem a na spodku skupinami vodorovných a svislých rýh, přepálen a deformován žárem, setřelého špinavě okrového povrchu, v. 70 mm, 1742 (7:1). 5. Okřínek zdobený vodorovnými rýhami nad lomem, hlazeného okrového povrchu a olámaného okraje, v. 76 mm, 1743 (7:3). 6. Střepy mísky téměř konických stěn, hlazeného červenohnědého povrchu, 1744 (6:7). 7. Větší bezuché osudí, hlazeného červenohnědého povrchu, v. 210 mm, 1745 (6:1). 8. Větší okřínek červenohnědého hlazeného povrchu, v. 90 mm, 1746 (6:5). 9. Zlomky okříneku zdobeného nad lomem a dnem pásy vodorovných rýh, černavého hlazeného povrchu, 1747 (7:2). 10. Zlomky dvojchá osudí, zdobeného žlábkovanými poloobloučky, šedivě černavého hlazeného povrchu, 1748 (5:8). 11. Střepy džbánu se střechovitě hraněným uchem, hlazeného červenohnědého povrchu, 1749 (6:3). 12. Zlomky hrdla dvojchá osudí, hlazeného šedého, na vnitřní straně červenohnědého povrchu, 1750 (6:4). 13. Dva střepy z horní části amforovitě nádob s okrajem vodorovně přehnutým, hrubého červenohnědého povrchu, 1751 (6:8). 14. Spodek větší nádoby hlazeného okrového povrchu, 1752

7) Nálezová zpráva W. Lunga ze dne 17. I. 1944 uložená v archivu M v Pardubicích.

(5:7). 15. Zlomky okřínku zdobeného vodorovným pásem rýh nad lomem, hlazeného červenohnědého povrchu, 1753 (5:9). 16. Zlomek ucha červenohnědého povrchu, 1754. 17. Ditto, 1755. 18. Ditto, 1756. 19. Dva zlomky uch šedého a šedivě černého povrchu, 1757 a,b.

Hrob 2/1943

1. Okřín s dolíčky na lomu a svisle rýhovaného spodku, šedivě černého povrchu, v. 172 mm, 1758 (7:9). 2. Dvojuché osudí s chybějícím okrajem, šedého hlazeného povrchu, v. 210 mm, 1759 (7:4). 3. Osudí s uraženými uchy, hlazeného okrového povrchu, v. 180 mm, 1760 (7:7). 4. Velký okřín hlazeného, na spodku hrubého šedivě černého povrchu, v. 315 mm, 1761 (8:1). 5. Střepe krajáče ostře členěného, bíle šedého hlazeného povrchu, 1762 (7:6). 6. Střepe z mísy oblého těla, zdobené řídkým svislým rýhováním, drsného šedivě okrového povrchu, 1764 (7:8).

Hrob 3/1943

1. Drobná okřínkovitá nádobka, zdobená 3 vodorovnými pásy, hlazeného šedivě černého povrchu, v. 54 mm, 1765 (8:11). 2. Zlomky mísy, zdobené 2 vodorovnými pásy rýh, doprovázených skupinkami šikmých rýžek, hlazeného černohnědého povrchu, v. 70 mm, 1766 (22:2). 3. Zlomek džbánek zdobeného rýhami, dolíčky a žlábků, hlazeného šedivě černého povrchu, v. zl. 46 mm, 1767 (22:3). 4. Zlomky koflíku zdobeného rýhami nad i pod přerušovaným lomem, hlazeného černohnědého povrchu, v. 50 mm, 1768 (22:1). 5. Zlomky koflíku zdobeného nad i pod lomem vodorovnými rýhami, horní doprovázen velkými trojúhelníky, hlazeného černohnědého povrchu, v. 48 mm, 1769 (8:12). 6. Miska zaoblených stěn, hlazeného černohnědého povrchu, v. 60 mm, 1770 (8:8). 7. Zlomky amfory zdobené poloobloučky a dolíčky obklopenými vpichy, hlazeného tuhovaného povrchu, 1771 (8:10). 8. Střepe spodku květináče hrubého okrového povrchu, v. zl. 60 mm, 1772 (9:7). 9. Dno tenkostěnné nádoby, hlazeného šedočerného povrchu, v. zl. 20 mm, 1773 (8:3). 10. Dovnitř vklopené dno menší nádoby, oboustraně vyhlazeného povrchu, šedivě hnědé barvy, v. zl. 20 mm, 1774 (8:5). 11. Slabě dovnitř vklepnuté dno nádoby, šedivě hnědého hlazeného povrchu, průměr 7,6 mm, 1775 (9:4). 12. Ploché dno nádoby, červenohnědého povrchu, prům. 90 mm, 1776 (8:4). 13. Zlomek ploché pokličky, červenohnědého, na vnitřní straně černavého povrchu, 1777 (9:5). 14. Zlomky misky s uchem na ostrém lomu, hlazeného tuhovaného povrchu, 1778 - 9 (8:9). 15. Zlomek výdutě amfory zdobené svislými žlábků, tuhovaného hlazeného povrchu, 1780a (8:2). 16. Zlomek páskového ucha zdobeného žlábků, červenohnědého povrchu, šířka 15 mm, 1780b (8:6). 17. Zlomek páskového ucha, šířka 21 mm, 1780c (9:3). 18. Zlomek velkého ucha členěného žlábků, šířka 38 mm, 1781 (8:7). 19. Střepe okřínovité nádoby plynulé profilace, hlazeného červenohnědého povrchu, 1782 (8:15). 20. Zlomek okraje patrně okřínovité nádoby červenohnědého hlazeného povrchu, 1783 (9:2). 21. Zlomek okraje mísy s uchem na ostrém lomu hrdla a těla, šedočerného hlazeného povrchu, uvnitř tuhovaného, 1784 (8:14). 22. Amfory zdobená rýhami na hrdle a

poloobloučky na těle, vyhlazeného tuhovaného povrchu, v. 130 mm, 1786 (9:1). 23. Střepe mísy hlazeného šedočerného povrchu se stopami tuhy, v. 100 mm, 1786 (9:6). 24. Koflík s uraženým uchem, oblého těla, hlazeného šedivě okrového až šedočerného povrchu, v. 43 mm, 1787 (8:13).

Hrob 4/1943

1. Květináč se 2 uchy a členěným pupkem mezi nimi, hrubého červenohnědého povrchu, v. 200 mm, 1788 (9:8). 2. Květináč se 2 uchy, šikmo prstovaného okrového povrchu, v. 140 mm, 1789 (9:9).

Hrob 5/1943

1. Zlomek okraje drobné zdobené amfory hlazeného tuhovaného povrchu, 1790 (9:10). 2. Části amfory zdobené na hrdle vodorovným pásem rýh, krátkými žlábků a šrafovanými trojúhelníčky, na těle poloobloučky a velkými dolíčky obklopenými vpichy, hlazeného tuhovaného povrchu, v. zl. 140 mm, 1791 (10:1). 3. Části ploché terčovité pokličky, zdobené řadami záseků, okrového povrchu, 1792 (9:11). 4. Části koflíku zdobeného vodorovnými pásy rýh, na vnitřní straně skupinami dutých drobných perliček. Povrch hlazen, šedivě černé barvy, v. 50 mm, 1793 (9:13). 5. Drobná okřínkovitá nádobka plynulé profilace, hlazeného šedivě okrového, místy černavého povrchu, v. 68 mm, 1804 (9:12). Poslední objevy v Rosicích n.L. byly učiněny náhodně při stavebních pracích.

Hrob z r. 1953

Z větší části zničen při stavbě nové sokolovny, v místech zbouraného hostince U Holubů, na rozhraní parc. č. 67/1 a 101/5 při hloubení sklepů, podle zpráv dělníků v hl. 180 cm. Z vyhozeného materiálu jsem mohl sebrat jen části nádob a spálené kosti. Hrob představuje jižní okraj pohřebiště a náleží lužické kultuře (obr. 1 poloha E).⁸

1. Střepe z velké amforovité nádoby zdobené na výduti vodorovným žlábkem, pod ním poloobloučky a šikmými kratšími žlábků. Povrch hrubší, částečně setřelý, šedivě hnědé barvy, vnitřek šedivě okrový 3509 (10:6). 2. Zlomek plochého dna hlazeného špinavě okrového povrchu s tmavými skvrnami, 3510 (10:3). 3. Střep ze spodku patrně koflíku, hruběji vyhlazeného šedivě okrového, na vnitřní straně černohnědého povrchu, 3511 (10:5). 4. Střep patrně z ovoidní nádoby, hrubého šedivě okrového povrchu, 3512. 5. Střep z oblé výdutě nádoby okrového povrchu s šedými skvrnami, 3513. 6. Části ovoidní nádoby zdrsněného šedivě okrového povrchu, uvnitř černohnědého, 3514 (10:2). 7. Střep z lomu okřínu, horní část hlazena, spodek zdrsněn, okrové, na vnitřní straně šedočerné barvy, 3515 (10:4).

8) Nálezová zpráva V. Vokolka ze dne 7.10. 1956, archiv Arch. ústavu v Praze, čj. 4124/56.

Hrob z r. 1957

V září 1957 při kopání písku byl objeven na parc. č. 621/10 v poloze Na cikánc (obr. 1, poloha C).⁹ V hl. asi 100 cm nalezeno osudí se 2 uchy, vyhlazeného okrového povrchu, vnitřek šedohnědý, v. 250 mm (10:7). V nádobě byly spálené kosti a zlomek střechovitě hraněného ucha koflíku (10:8).

Při pohledu na rozložení známých nálezů v Rosicích n.L. (obr. 1) je patrná velká rozlehlost pohřebiště, tvořícího zhruba plochu v podobě trojúhelníku o straně 500 m. Neznáme dosud rozsah ani jediného pohřebiště lidu popelnicových polí z východních Čech dokumentované výzkumem, a současný stav pohřebiště to již nikdy nedovolí. Některé poznatky však ukazují, že podobná rozlehlá pohřebiště nebudou ojedinělá (např. Kuněčice)¹⁰ nebo Skalice na Hradecku.¹¹ Národním příkladem je zcela prozkoumaná nekropole v Kietrzu v Polsku,¹² která na délku Z-V se rozkládá rovněž v 500m a to počítáme nejhustší prozkoumanou část. Hroby ovšem nebyly ukládány na celé prostoře ve stejné hustotě. Podle dochovaných informací se na pohřebišti v Rosicích n.L. začínalo pohřbívat na Z straně, kde jsou převážně hroby z lužické kultury (polohy B-E). V bezprostřední blízkosti lužických hrobů jsou potom nálezy slezskoplatěnické kultury I. stupně (poloha D). Pohřebiště končí na V straně hroby III. - IV. stupně slezskoplatěnické kultury (poloha A). Podobné rozložení lze pozorovat i na jiných lokalitách nověji zkoumaných (např. Pardubice - Hůrka, Skalice, Kostelec n. Orl.) i s doklady, že lužické hroby jsou slezskoplatěnickými často narušovány. V každém případě musíme na tak rozlehlých pohřebištích počítat s několika sty až tisíci pohřby.

K úpravě hrobů v Rosicích n.L. nelze říci nic podstatného, většina zpráv mluví jen o uložení v jemném sypkém písku. Pohřební ritus byl žárový, převážná část pohřbů byla patrně popelnicová. Pozornost si zaslouží zmínka o žárovišti, které zjistil J. Felcman v lužické části pohřebiště, které však blíže nepopisuje.

Vývoj pohřebiště v Rosicích n.L. lze přes všechny obtíže vyplývající z nesystematického výzkumu a většinou nedochovaných hrobových celků, sledovat na základě hrobového inventáře, převážně keramického. Hroby Ia, b, 2 z r. 1943 náleží do mladší fáze středního stupně východočeské lužické kultury (IIb).¹³ Osudí zde mají vysoké hrdlo, jsou většinou nezdobené nebo s výzdobou tvořenou polokruhovitými žlábkami (hr. 1a/43) či jednoduchými pupky (hr. 1a/43).

9) Nálezová zpráva V. Vokolka ze dne 14.4. 1960, archiv Arch. ústavu, čj. 2308/60, též V. Vokolek, Drobné lužické nálezy z východních Čech, Acta Musei Reginaehradecensis SB. 3, 1959, 217 - 220.

10) V. Vokolek, Slezskoplatěnické pohřebiště v Kuněčicích, Východočeský sborník historický 2, 1992.

11) Nepublikováno, délka ve směru S-J je nejméně 200 m, ale spíše více, šířka cca 100 m.

12) Plán pohřebiště v každé publikaci M. Gedla, např. Cmentarzysko ze schyłku epoki brązu w Kietrzu, t. II, 1987, obr. 1.

13) V. Vokolek, Příspěvek k poznání východočeské lužické kultury, Acta Musei Reginaehradecensis et Pardubicensis SB IV/1, 1962, 74-79.

Velká bezuchá osudí jsou rovněž hladká a výjimečně zdobená na spodku skupinami vodorovných a svislých rýh. Okřínky a okřínky mají nízkou horní část, v jednom případě je velký okřín zdoben dolíčky na lomu a rýhami na spodku (hr. 2/43). Malé tvary jsou často zdobeny horizontálními pásy na lomu i nad dnem (hr. 1b/43) a na spodku rovněž svislými nebo vodorovnými skupinami rýh. Mísy mají buď konické nebo slabě zaoblené tělo a ucha pod okrajem, výzdobu svislými rýhami nebo pouze zdrsňeným povrchem (hr. 2/43). Džbánky z hr. 1b/43 má střechovitě hraněné ucho. Ovoidní nádoby jsou dvojuché, někdy se zdrsňeným tělem. V hr. 1b/43 nalezeny i zlomky amforovitých nádob s vodorovně přehnutým okrajem. Popsané hroby z Rosic n.L. jsou shodné s většinou nálezů na pohřebišti v Kuněčicích¹⁴ nebo s mladou částí jiných blízkých nekropolí např. v Pardubicích - Hůrkách, Přerovsku, Trnové, Brozan, Srchu či Dražkovici.¹⁵ Do fáze IIb lužické kultury lze rovněž zařadit i hroby z r. 1953 a 1957. Z hrobu 1953 vyniká velká nádoba, snad osudí, zdobené poloobloučkami a krátkými žlábkami (obr. 10:6), pro kterou ve východočeském materiálu dosud nemáme analogii. Jen vzdáleně připomíná mladolužické pojizerské nálezy (např. Dneboh, hr. 13.¹⁶). Tomuto horizontu lužické kultury s největší pravděpodobností patří také hroby vykopané J. Felcmanem, jejichž obsah se v NM dochoval jen částečně (obr. 2:1-9). Rovněž nálezy ze starých výzkumů V. Diviše a dalších náhodných objevů, uložených v M v Pardubicích (obr. 2-4) z celkového rámce fáze IIb nevybočují.

Slezskoplatěnické hroby staršího stupně (hr. 3-5/43) nejlépe ukazují celky zachráněné v r. 1943. Všechny nálezy I. stupně podle třídění J. Filipa.¹⁷ Amfory jsou bohatě zdobené poloobloučkami kombinovanými s pásy rýh, někdy doplněnými velkými dolíčky obklopenými vpichy (hr. 3/43). Okřínovitě nádoby mají plynulou profilaci (hr. 3/43), podobně jako drobné nádobky. Koflíky jsou buď s obklím tělem nebo jejich úzké hrdélko je ostře odděleno od těla a lom zdoben horizontálními pásy rýh. Mísy mají rovněž oddělené hrdlo a více méně konické tělo, na rozhraní bývá ucho. Výčet tvarů je možno doplnit pokličkou zdobenou řadami záseků (hr. 5/43). Květináče se dvěma uchy jsou hrubého, někdy prstovaného povrchu (hr. 4/43).

Všechny tyto nálezy tvoří typickou náplň klasického prvního stupně slezskoplatěnické kultury (Ia), jak ji známe z nedalekých pohřebišť (např. Pardubice - Hůrka, Přerovsko, Dražkovice, Lukovna).¹⁸ Výjimečnější je jen vnitřní výzdoba koflíku z hr. 5/43 vytvářená z paprskovitých pásů drobných plastických pukliček,

14) J. Hralová, Žárové nekropole v Kuněčicích a Lukovně, Sborník Národního muzea v Praze A XXXIX, 2, 1975, 49 - 104.

15) V. Vokolek, Necropole de Pardubice - Hůrky, Investigations Archéologiques en Tchécoslovaquie, 1966, 150 - 151, též, Lužické pohřebiště v Trnové u Pardubic, Archeologické rozhledy XVI, 1964, 10 - 19, J. Eisner, Pohřebiště lužického typu v Srchu u Pardubic, Památky archeologické XXV, 1913, 36 - 38.

16) J. Hralová-Adamczyková, K problémům pozdní doby bronzové v Pojizeří, Sborník Národního muzea v Praze A XI.1, 1957, ta. VI:1.

17) J. Filip, Polepnicová pole, 49 - 75.

18) Mimo již citované práce viz V. Diviš, Žárové hroby na západní straně Pardubic, Památky archeologické XXXIII, 1922-23, 532, J. Felcman, Archeologická výcházka do východních

uvnitř dutých (obr. 9:13). Tuto výzdobu nalézáme sice téměř na všech východočeských pohřebištích I.-II. stupně (Skalice, Nepasice, Dražkovice, Lukovna), které jsou dosud většinou nepublikované. Jsou rovněž i na moravských pohřebištích (Domamyslice, hr. 126,¹⁹ Určice, hr. 118, 138,²⁰ Horka,²¹ Rájec, hr. 41,²² Jevíčko, hr. 3²³) i ve Slezsku (Keitřz, hr. 219,²⁴ 1059²⁵). Všeobecně se tato výzdoba vykládá jako napodobenina nýtů bronzových importovaných nádob, pro slezskoplatěnickou oblast více méně nedostupných.²⁶ Není možno také vyloučit, že tato výzdoba napodobuje techniku zdobení nádob bronzovými nýtky, která je běžná v severoitalských popelnicových polích a ojediněle se vyskytuje v karpatské oblasti i u nás.²⁷ Dosud zůstává také otevřenou otázkou technologie této jistě pracné výzdoby, která je součástí téměř výhradně pohřební, rituální keramiky.

Ostatní nádoby, typologicky vyčleněné k tomuto stupni slezskoplatěnické kultury, pocházejí z větší části z této západní části pohřebiště (obr. 10:9-13). Je možno na nich pozorovat pozvolný vývoj ke II. stupni, jak ukazuje např. amfora s pupky a trojúhelníčky se šipkami (obr. 11:1).

Východní roh pohřebiště v Rosicích n.L., tvořený nálezy v místech dnešní železniční zastávky, vyplňují hroby, náležející II. a hlavně III. stupni slezskoplatěnické kultury. Některé keramické tvary již J. Filip kladl jako ukázkové pro II. stupeň, především amforovitě nádoby s kroužky na výduti (obr. 14:6; 18:1).²⁸ Podle našich nových poznatků představují spíše počáteční (starší) fázi III. stupně, tedy nastupující HC. Dokazují to celky jak na nepublikovaném pohřebišti v Dobřenicích, tak hroby z r. 1926 v Platěnicích.²⁹ Pro skutečný II. stupeň, jak ho

nyní chápeme, jsou typické hlavně okřínovité nádoby s pupky na spodní části (obr. 18:12), bohatě zdobené amfory rovněž s výčnělky na výduti, či amforovitě nádoby s plastickou páskou na podhrdlí (obr. 15:14). Většina keramiky z této části pohřebiště však náleží III. stupni. Dokládají to velké amforovitě zásobnice s výčnělky na spodku (obr. 12:6; 16:2), někdy bohatě zdobené rastrovanými páskami na tuhovém povrchu (obr. 17:1). Vlastní amforovitě nádoby mají nálevkovitě rozevřený okraj a většinou polokruhovitě tělo (obr. 12:8; 13:11; 17:10), často jsou zdobené (obr. 12:13), zvláště u nižších miskovitých tvarů (obr. 13:5); 14:3, 8, 11; 15:5, 13; 16:10). U výzdoby rytých kosočtverců (obr. 14:8; 18:6) se pozastavíme, poněvadž můžeme uvést jedno zajímavé pozorování. Zcela obdobnou ornamentiku totiž nalézáme na několika blízkých pohřebištích. Především je to na dosud nezveřejněném pohřebišti v Pardubicích - Hůrkách nebo v Kuněticích.³⁰ Je jisté, že tato pohřebiště spolu s rosickým, byla nejen v určitém chronologickém úseku současná, ale snad i v nějakém příbuzenském vztahu, připustíme-li, že keramiku vyráběly ženy.

Z dalších keramických tvarů si pozornosti zaslouží situlovitá nádoba se zbytky černé malby (12:9), kterou nemůžeme rekonstruovat, poněvadž byla smyta. Dále jsou to miskovitě tvary, často velmi bohatě zdobené rastrovanými páskami na stříbřitě tuhovaném podkladu (obr. 19:13, 14, 20). Misky jinak mají okraj vklopený dovnitř (obr. 15:7, 9), někdy je spodek zdrsňený (obr. 13:4; 19:6). Misky esovitě profilace (obr. 14:9) či ostře odděleného hrdla (obr. 16:8) sem rovněž mohou náležet, i když jsou častější ve II. stupni. Talíře se v dochovaném materiálu z Rosic n. L. ukazují jen ojediněle (obr. 16:3), což je způsobeno jistě křehkostí těchto nádob a tehdy byly vybírány především zachovalé či celé tvary. Koflíky mají jak jednoduchý tvar těla, zaoblených stěn (obr. 13:9; 15:3, 6, 12; 16:6; 17:3; 18:11; 19:8), tak ostře oddělené tělo. Tyto jsou převážně zdobené (obr. 17:9) i s vhlazovanou výzdobou uvnitř (obr. 17:7). Květináče se dvěma uchy a vodorovnými pupky jsou běžné od I. stupně (obr. 12:2; 13:7; 14:7, 10; 15:4; 16:9), pro III. stupeň jsou charakteristické bezuché soudkovité tvary s kratšími páskami nebo pupky pod okrajem (obr. 13:1, 10, 12; 14:1; 15:1, 11; 16:1; 18:5, 7), někdy s uchem nad okraj (obr. 16:11). Pokličky jsou zde jak jednoduché, terčovité (obr. 18:10), tak kuželovitě zvednuté s dutým držadlem (obr. 13:2; 15:8; 17:4). Výčet tvarů lze uzavřít drobnými nádobkami, jak okřínkovitého, tak amforovitě tvaru, většinou zdobenými svazky rýh, či šikmo šrafovaných, do sebe vklíněných trojúhelníků (obr. 12:1-3; 5, 7, 10, 11; 15:2). Z jiných hliněných předmětů se zde setkáváme rovněž se symbolem s vytaženými rohy, usazeným na ploché terčovité destičce, která je ještě zdobena polokruhovitými žlábkami (obr. 18:4), tvořící tak přenosný oltářík, s kterými se setkáváme na většině halštatských pohřebišť.³¹

historický 3, 1993, 1 - 53.

30) V. Vokolek, Slezskoplatěnické pohřebiště v Kuněticích, Východočeský sborník historický 2, 1992, tab. 3:1.

31) Tamtéž, 11.

Čech. Hroby Dražkovické u Pardubic, Památky archeologické XVIII, 1899, 415-422.

19) A. Gottwald, Pohřebiště u Domamyslic, Ročenka nár. a prům. musea města Prostějova a Hané, VI, 3-40, tab. VI:11.

20) A. Gottwald, Předhistorické nálezy z okolí Určic. Pohřebiště Kumberkách, Časopis Moravského Musea XIV, 1914, 25 - 48, 327 - 338.

21) L. Nekvasil, Konečný vývojový stupeň středního (slezského) období lužické kultury na Moravě, Památky archeologické LXI, 1970, 15 - 99, obr. 7:28, tam též předchozí nálezy z Domamyslic a Určic.

22) L. Nekvasil, Záchranný výzkum na pohřebišti lužické kultury v Rajci, okr. Šumperk, Památky archeologické LXVI, 1975, 305 - 340, obr. 11:13.

23) L. Smrč, Enkláva lužického osídlení oblasti Boskovské brázdy, Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně III/3, 1975, tab. 17:2.

24) M. Gedl, Cmentarzysko ze schyłku epoki brązu w Kietrzy, tom I, 1982, tab. XV:21.

25) Týž, tom II, 1987, tab. XL:3.

26) R. Plciner a kol., Pravěké dějiny Čech, 1978, 518.

27) O. Oždani, Amfora podolskéj kultury s kovovou výzdobou z Brhlovic, Slovenská Archeologia XXV, 1977, 463 - 472, V. Furmánek, L. Veličik, J. Vladár, Slovensko v době bronzovej, 1991, 162, 229. M. Slabina, Dva případy bronzem zdobených nádob ze středních Čech, Prähistorica VIII, Varia Archaeologica 2, 1981, 227 - 223.

28) J. Filip, Popelnicová pole, obr. 36:7, 9.

29) V. Vokolek, Pohřebiště lidu popelnicových polí v Platěnicích, Východočeský sborník

Kovové milodary se dochovaly jen jako nálezy bez hrobových celků, které lze zařadit jen typologicky. Z lužické kultury jsou důležité zlomky štítové dvojdlílné spony z hr. 3/1898, které se však v NM nedochovaly. K této kultuře také náleží bronzová jehlice s masivní plochou dvojkonickou hlavici (obr. 4:2). Ostatní bronzové předměty již pocházejí ze slezskoplatěnické kultury, především jehlice s hřebíkovitou (obr. 21:24), vývalkovitou (obr. 20:32; 21:7) či spirálovitou hlavici (obr. 21:19), které nacházíme hlavně v hrobech I.-II. stupně. K třetímu stupni náleží bezesporu zlomky železných náramků s rozšířenými konci (obr. 20:9,11,14; 21:1,2,10,11) a noží (obr. 20:12,13). Sem je také možno zařadit i část jehlice s bronzovou hlavici a železnou jehlou (obr. 20:10). Ostatní předměty jsou průběžné (hlavně drobné bronzové kroužky).

Z rozsáhlého pohřebiště v Rosicích n.L. se dochoval jen nepatrný zlomek, velká část již zmizela pod zástavbou dnešní obce, náležející k okrajové části města Pardubic. Podle dochovaných nálezů se zde začíná pohřbívat v lužické kultuře a to v její mladší fázi středního stupně (IIb), v rámci středoevropského schématu kladeného do H A1,³² kam náleží většina zobrazené keramiky. Hrob z r. 1953 naznačuje vývoj i v mladém stupni (fáze IIIa) v H A2. Pohřebiště pokračuje ve slezskoplatěnické kultuře v jejím I. stupni (především hroby 2-5/1943) v HB1, plynule přechází přes II. stupeň (H B2-3) do III. stupně (HC), kam patří hlavně část nálezů z plochy dnešní železniční stanice. Konec pohřebiště v Rosicích n.L. lze stanovit jen přibližně. Některé nádoby kladl již J. Filip až do svého IV. stupně,³³ tedy do pozdní doby halštatské (obr. 14:11; 15:5). Domníváme se, že jde spíše o mladou fázi III. stupně, která přechází do H D1, podobně jak je tomu na pohřebišti v Platěnicích.³⁴ Zde s největší pravděpodobností pohřebiště v Rosicích n.L. končí svou téměř 600 let trvající historií.

Das Gräberfeld des Urnenfelderkultur in Rosice nad Labem (Zusammenfassung)

Das Gräberfeld in Rosice n. L. zählt zu den am frühesten entdeckten archäologischen Fundplätzen in der Gegend von Pardubice. Seine Ausgrabung ist mit der Forschungstätigkeit des Gründers der archäologischen Sammlung des Museums zu Pardubice Václav Diviš verbunden. Entdeckt wurde es 1870 beim Bau der Eisenbahnstation in Rosice n. L.. Damals wurde von J. Smolík eine Reihe von Gräbern gerettet, und es erfolgte eine Grabung des Museums zu Wien. V. Diviš knüpfte an diese Arbeiten 1885 an und vollendete die Ausgrabung eines

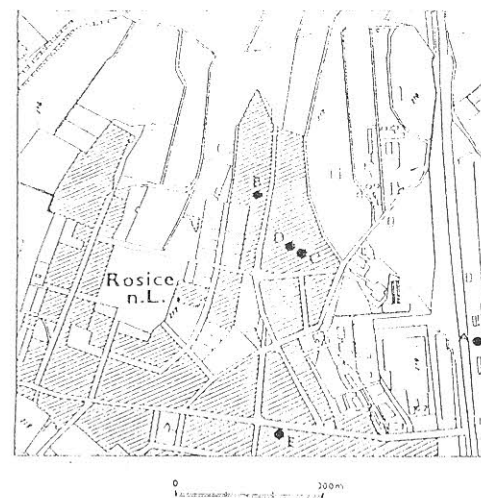
32) O. Kylicová, V. Vokolek, J. Bouzek, Zur Urnenfelderzeitlichen Chronologie Böhmens, Acta Musei Regniachradecensis, SB VII, 1964, 179.

33) J. Filip, Popelníková pole, obr. 60, týž Počátky slovanského osídlení v Československu, Praha 1946, obr. 14.

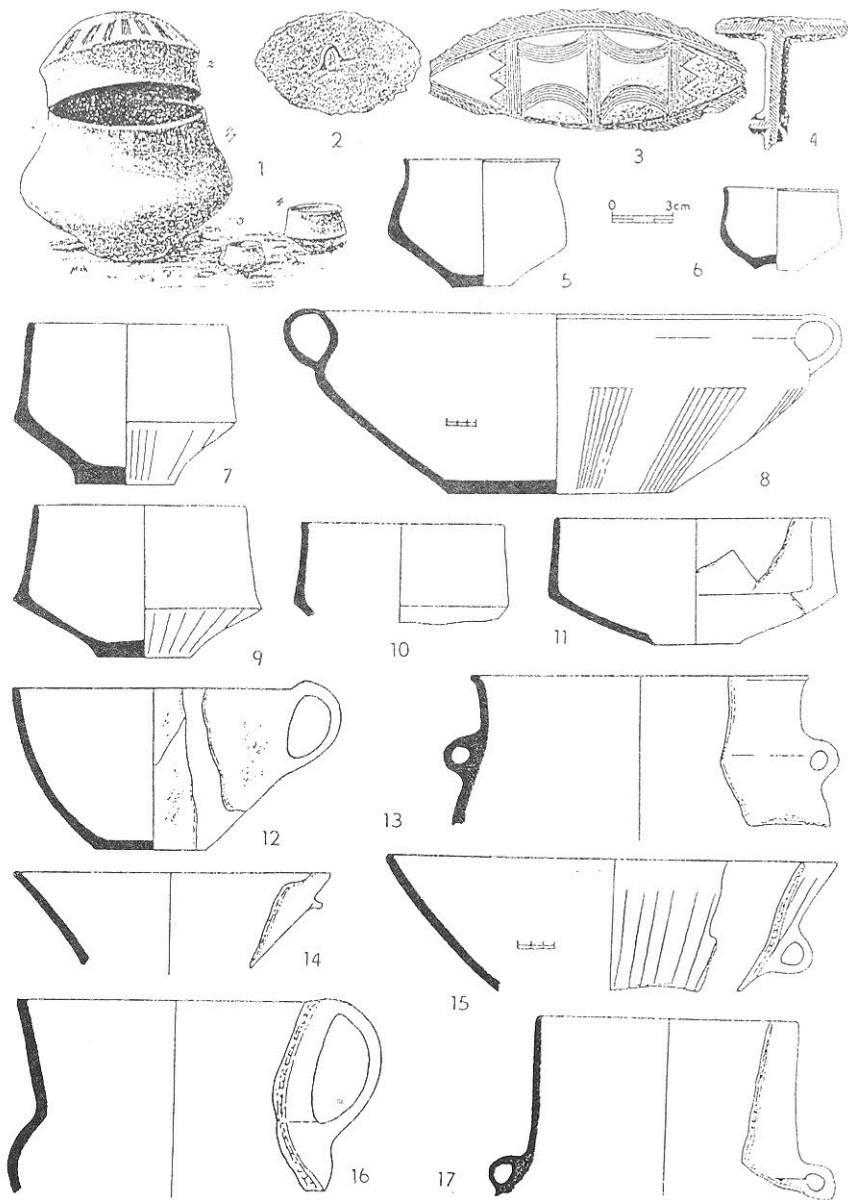
34) V. Vokolek, Pohřebiště lidu popelníkových polí v Platěnicích, Východočeský sborník historický 3, 1993, 17.

unbeschädigten Raumes zwischen der Eisenbahnstation und der Laderampe (Lage A). Dieser durchforschte Teil des Gräberfeldes gehört seinem jüngsten Abschnitt an, nämlich der Schlesisch-Platěnické Kultur der Stufe III (HC). Ein zweiter, älterer Teil der Nekropolis wurde 1898 auf dem Platz der liquidierten Eisenbahnstrecke (Lage B) entdeckt, und auch von V. Diviš, später von J. Felcman 1898 und J.L. Píř 1902 ausgegraben. Die übrigen Funde stammen schon von den zufälligen Entdeckungen während der Bauarbeiten in den Jahren 1933, 1943, 1953 und 1957. Heutzutage ist die gesamte Fläche bebaut.

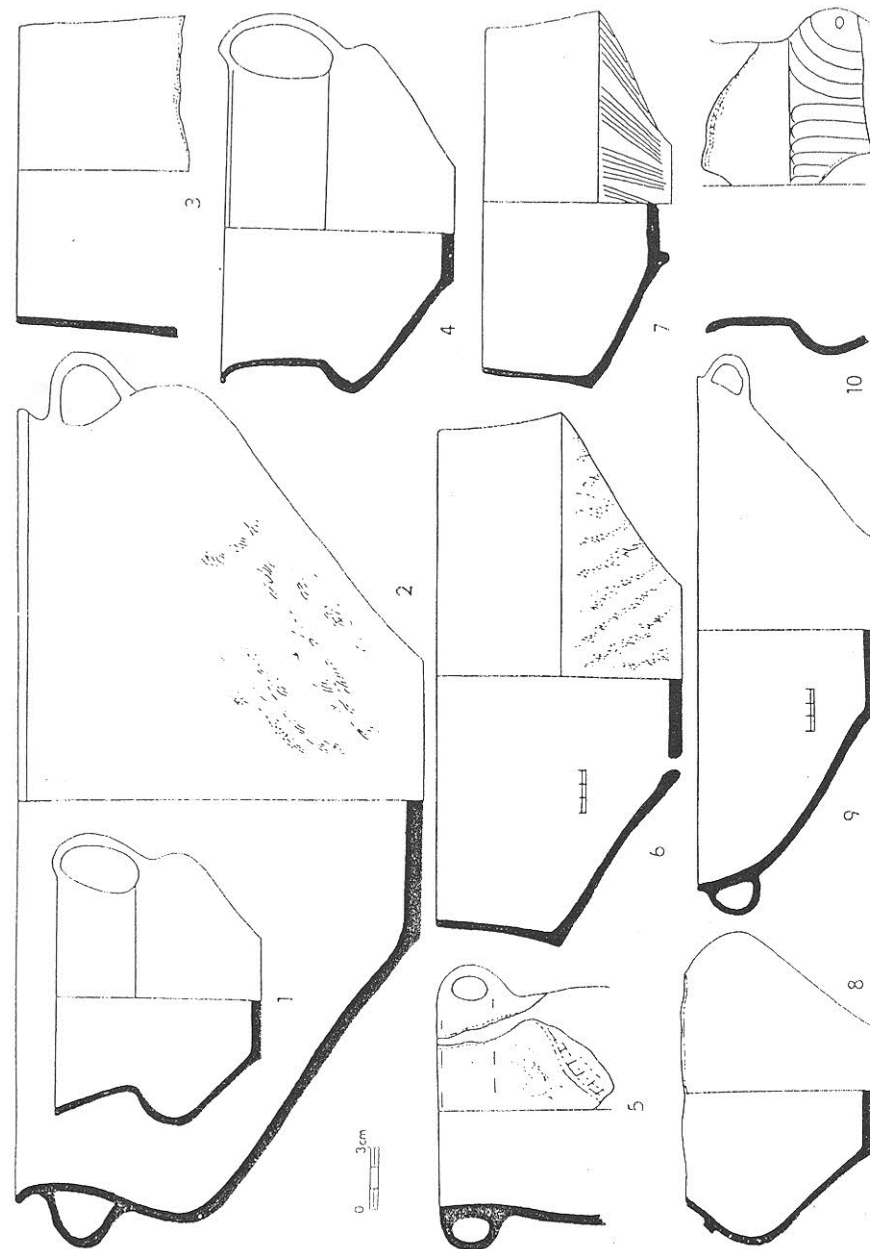
Nach den erhalten gebliebenen Funden handelt es sich um ein großräumiges Gräberfeld in Form eines Dreiecks mit einer Seite von 500 m. Die ältesten Gräber stammen aus der jüngeren Phase der mittleren Stufe der ostböhmisches Lausitzer Kultur (IIb - HA 1), wo die Gräber Ia,b, 2/1943, 1953 und 1957 einzureihen wären. Die Schlesisch-Platěnické Gräber befinden sich in der Nähe der Lausitzer Gräber (Lage C) und beginnen mit Stufe I (HB1) vertreten durch Gräber 3-5/1943, sie setzten sich fließend fort, bis in Stufe II (HB1 - HB2). Der jüngste Teil des Gräberfeldes in Rosice n.L. ist in der östlichen Ecke der Nekropolis situiert (Lage A). Obwohl dieser Gräberfeldteil Fundkomplexe vermisst, kann er anhand der Funde in die Stufe II und vor allem III (HC) klassifiziert werden. Das Fundinventar bildet einen für diese Stufe typischen Inhalt und kann mit gleichzeitigen Gräberfeldern z.B. in Pardubice-Hůrky und Kunětice gut verglichen werden, worauf auch die übereinstimmende Ornamentik an den Gefäßen hinweist. Das Gräberfeld setzt noch in HD1 fort, wo es vermutlich endet. Die vorliegende Arbeit will die Ausnutzung alter, aber bisher nicht publizierter Fundstellen demonstrieren.

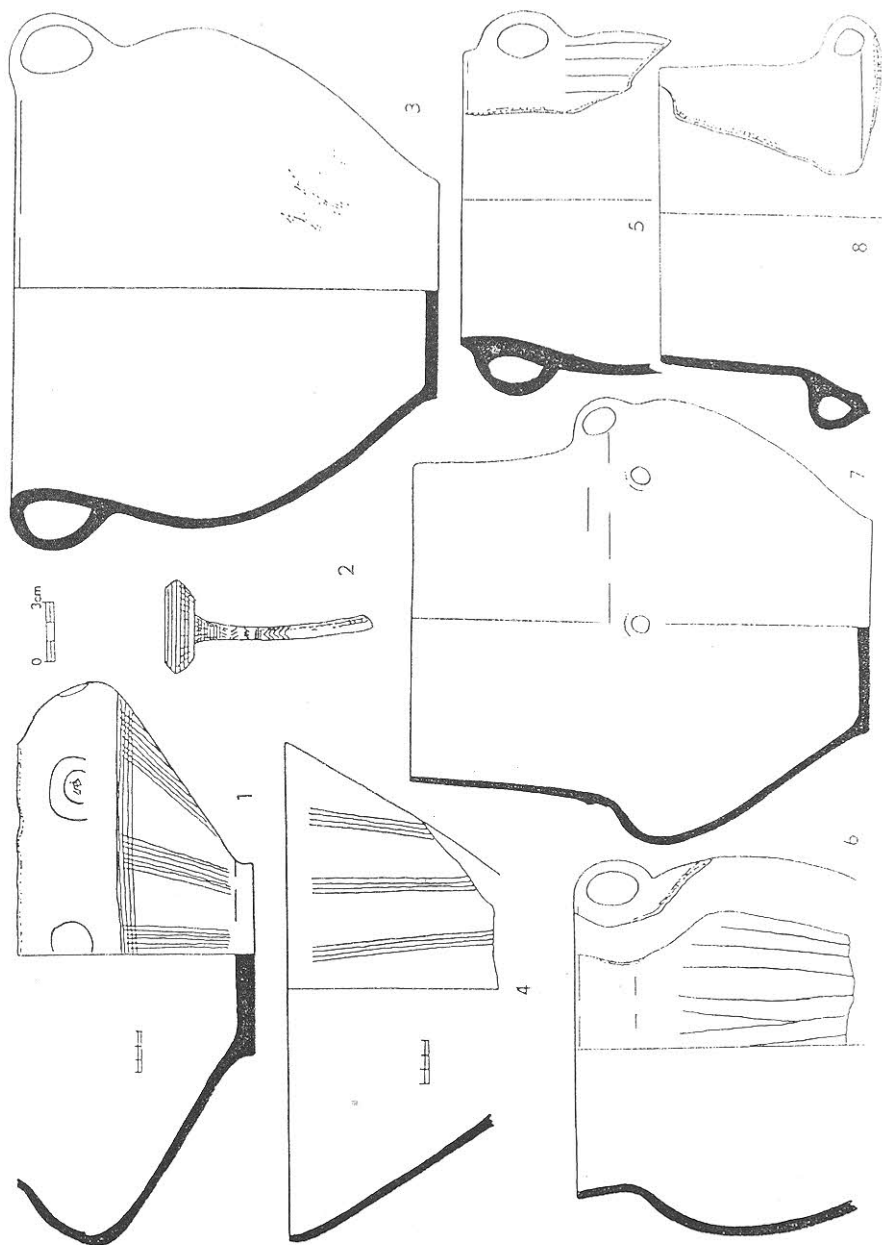
Obr. 1: Rosice n.L., schema rozložení nálezů lužického a slezskoplatěnického pohřebiště.

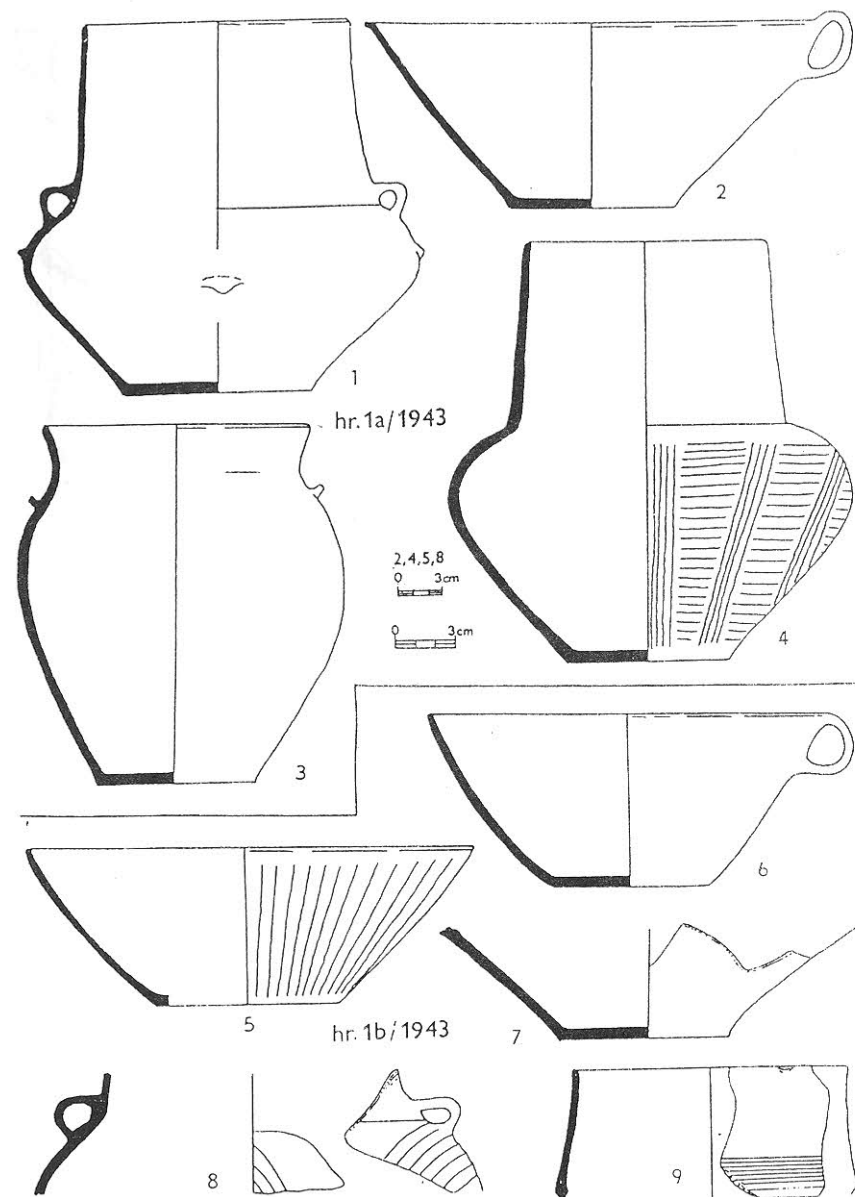
Obr. 2: 1 - 4 žárový hrob 3/1898 a bronzové předměty podle Felemana, 5 NM 56 403, 6 NM 56 400, 7 NM 56 402, 8 NM 56 398, 9 NM 56 399, 10 M Pardubice 899, 11 270, 12 76, 13 897, 14 1397, 15 893, 16 900, 17 896a.

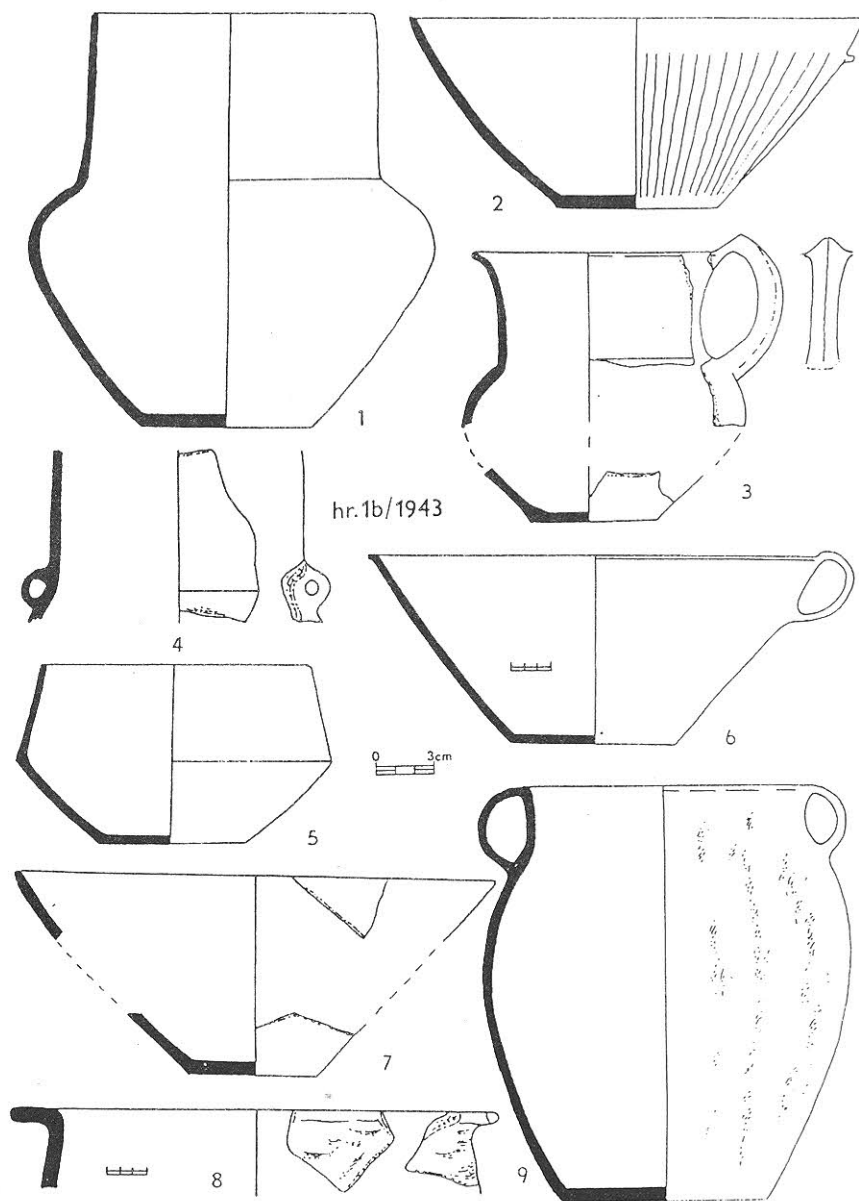
Obr. 3: 1 M Pardubice 1513, 2 NM 56 401, 3 M Pardubice 294, 4 79, 5 3437, 6 891, 7 5017, 8 3433, 9 inv.č. 2, 10 273.

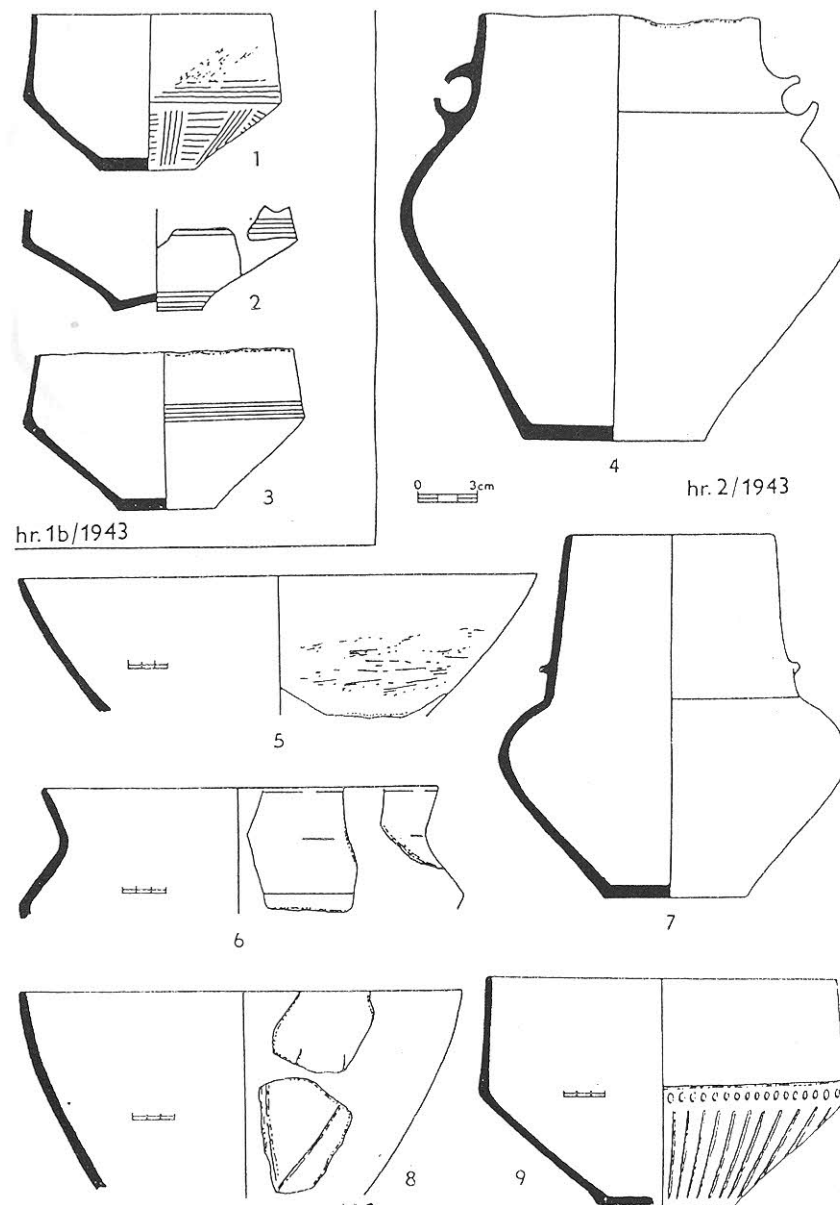
Obr. 4: 1 M Pardubice 268, 2 1113, 3 88, 4 3436, 5 269, 6 895, 7 20, 8 896b.

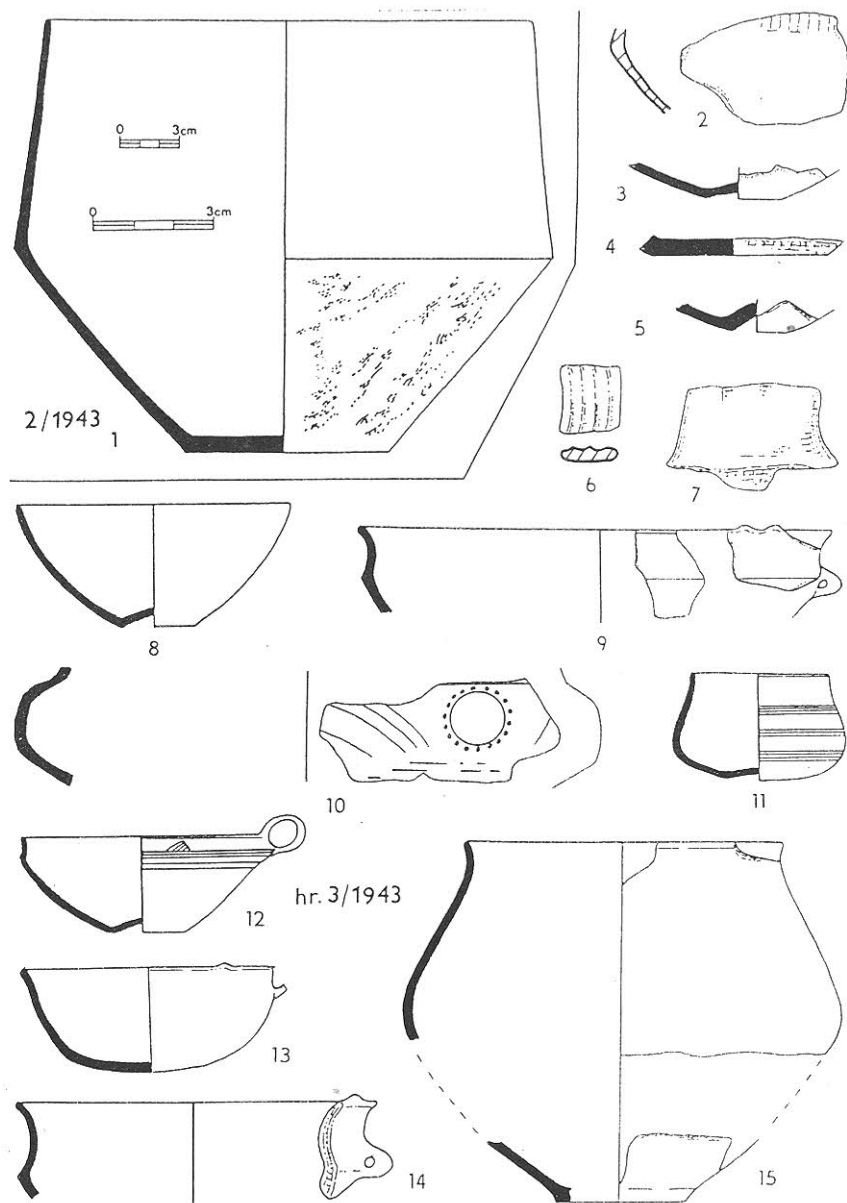
Obr. 5: 1-4 hrob 1a/1943, 5-9 hrob 1b/1943.

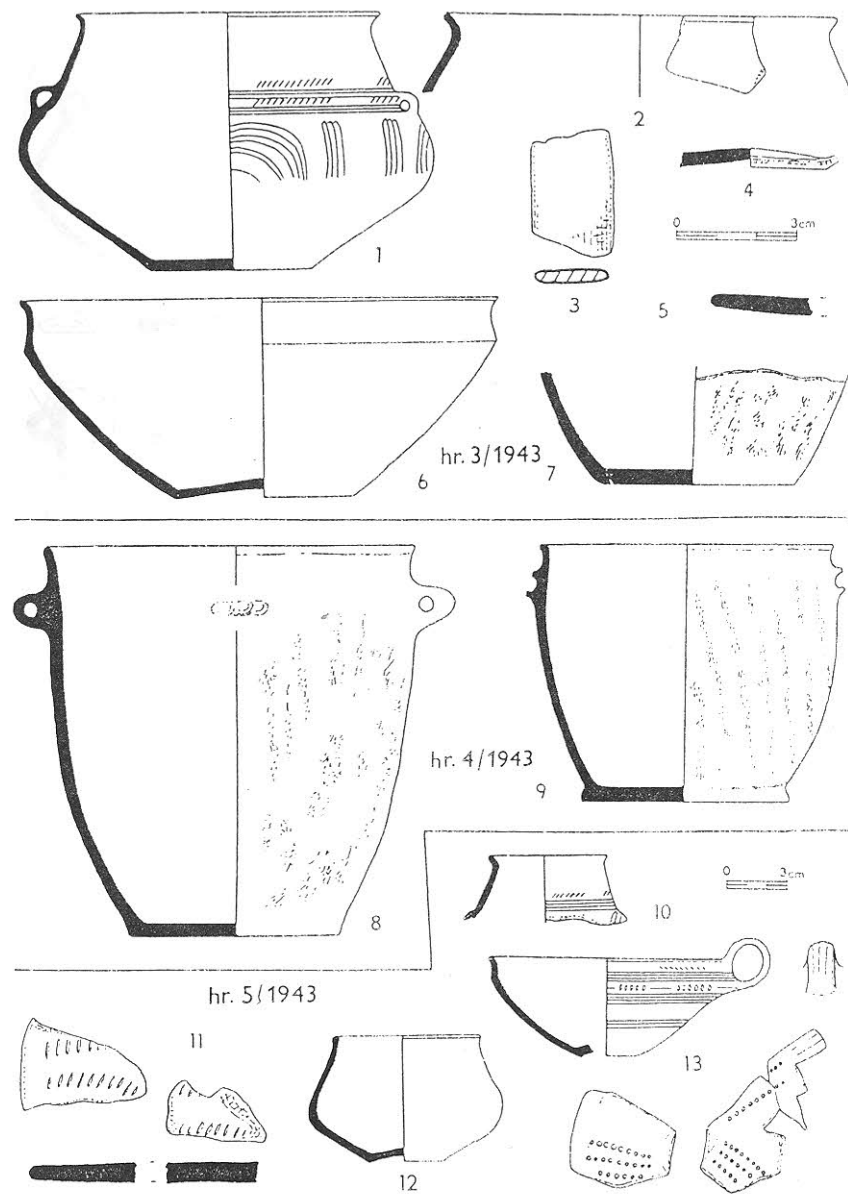
Obr. 6: 1-9 hrob 1b/1943.

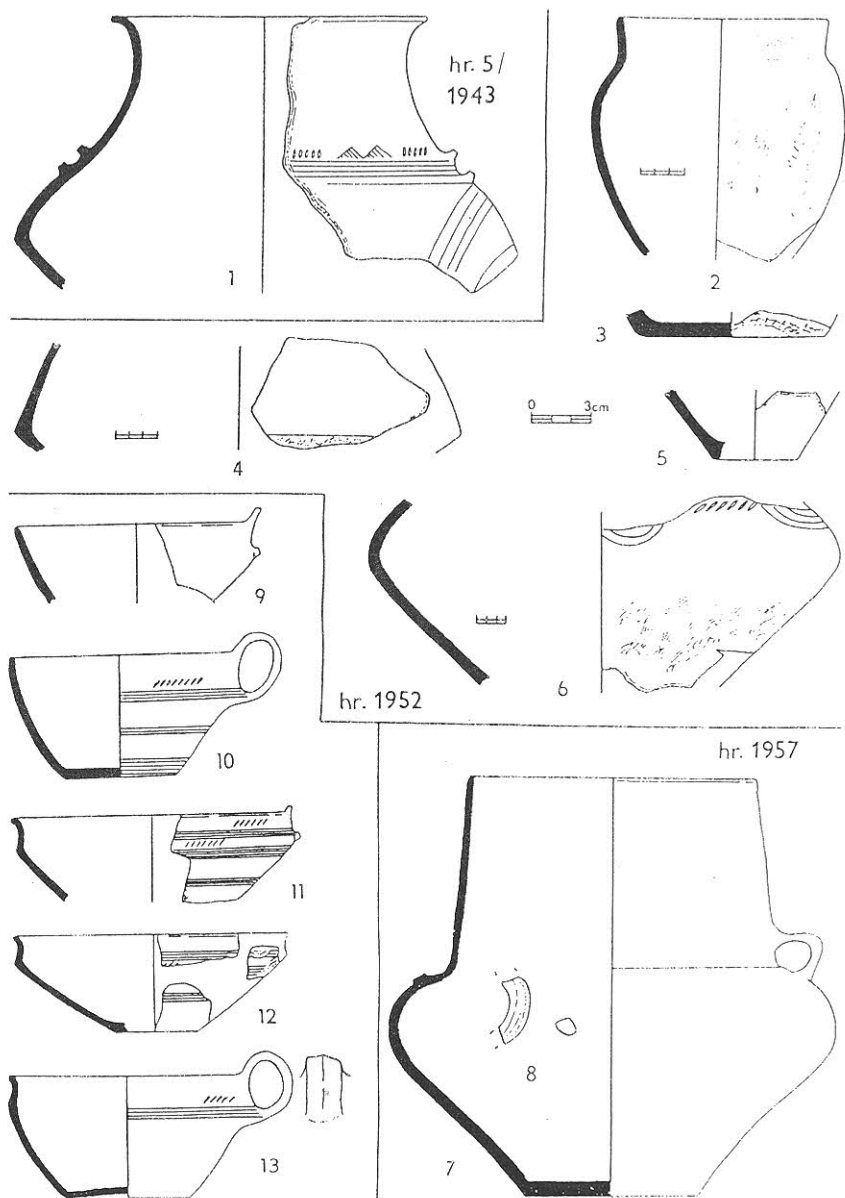
Obr. 7: 1-3 hrob 1b/1943, 4-9 hrob 2/1943.

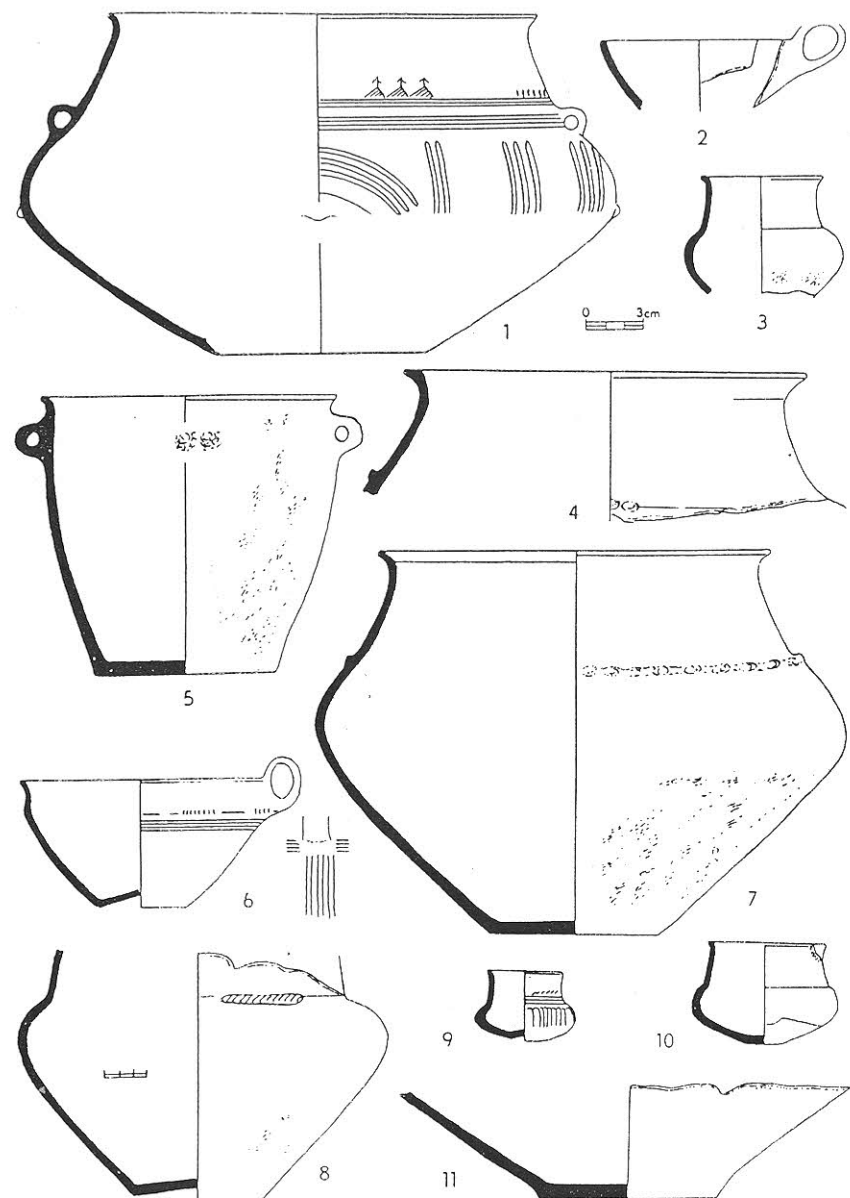
Obr. 8: 1 hrob 2/1943, 2-15 hrob 3/1943.

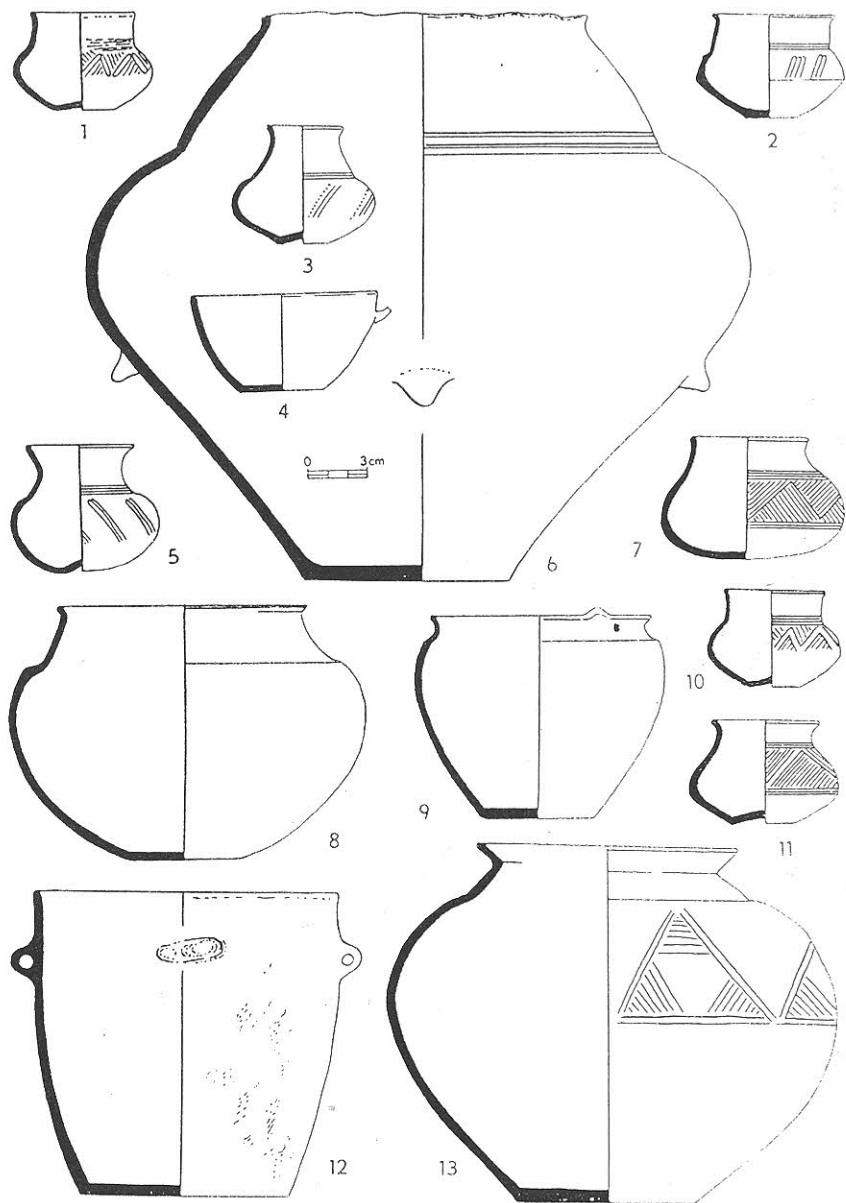
Obr. 9: 1-7 hrob 3/1943, 8-9 hrob 4/1943, 10-13 hrob 5/1943.

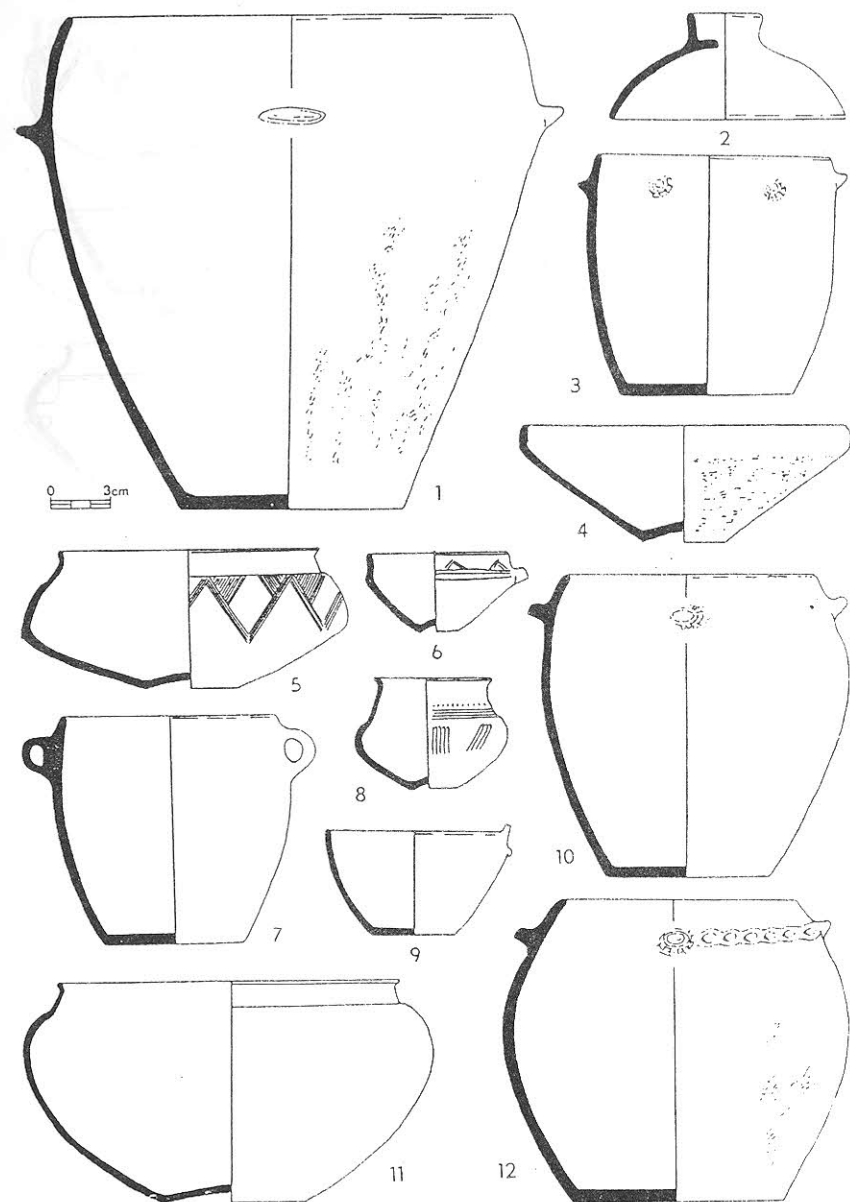
Obr. 10: 1 hrob 5/1943, 2-6 hrob 1953, 7-8 hrob 1957, 9 85, 10 87, 11 81, 12 85, 13 2632.

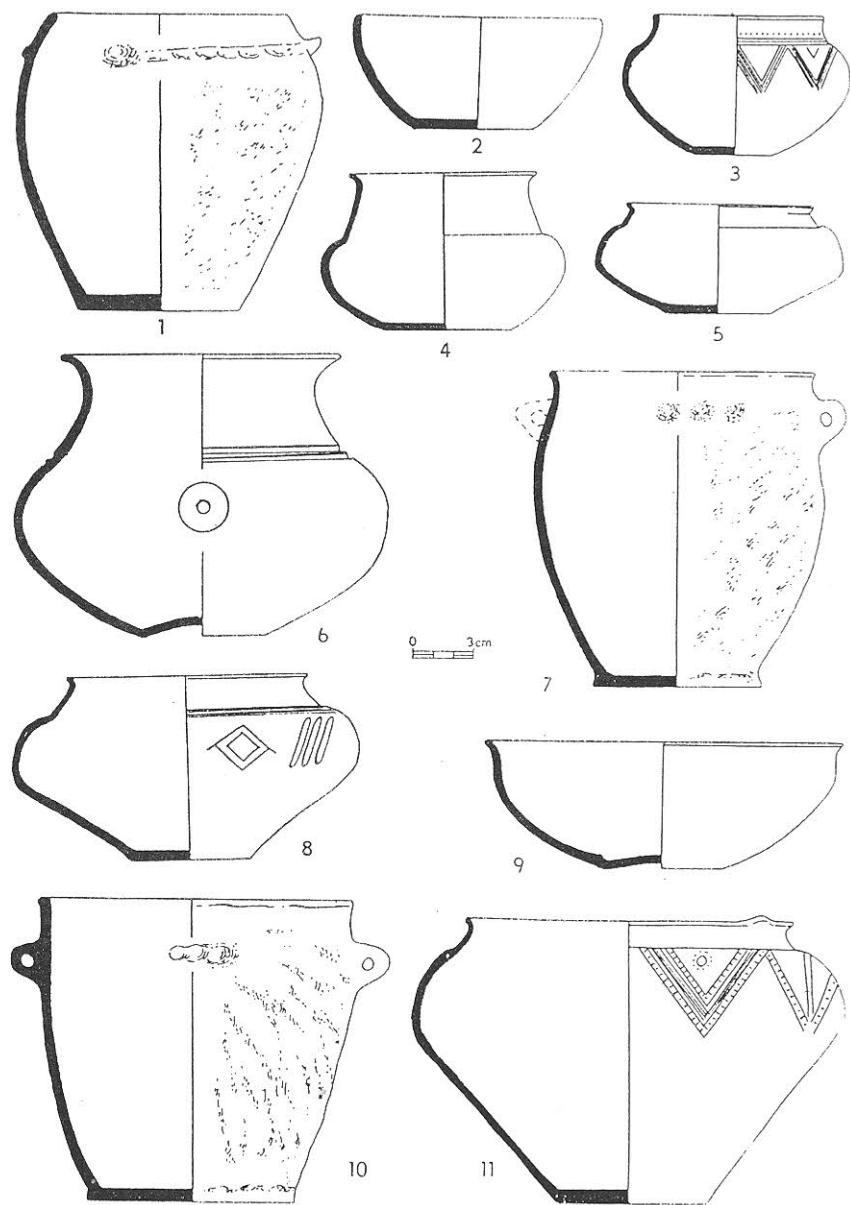
Obr. 11: 1 89, 2 86, 3 276, 4 272, 5 38, 6 3435, 7 1621, 8 58, 9 61, 10 91, 11 276.

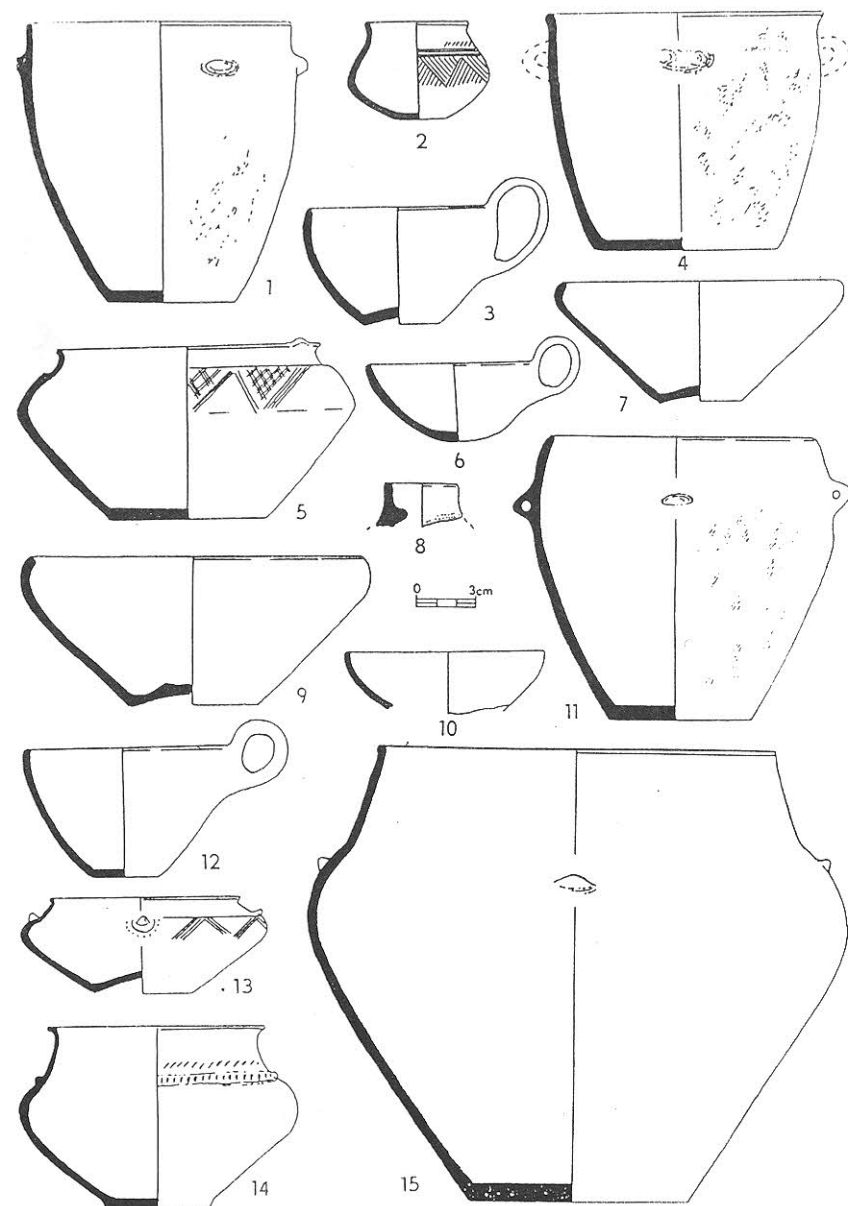
Obr. 12: 1 68, 2 64, 3 328, 4 3434, 5 60, 6 6, 7 172, 8 51, 9 24, 10 ?, 11 66, 12 40, 13 16.

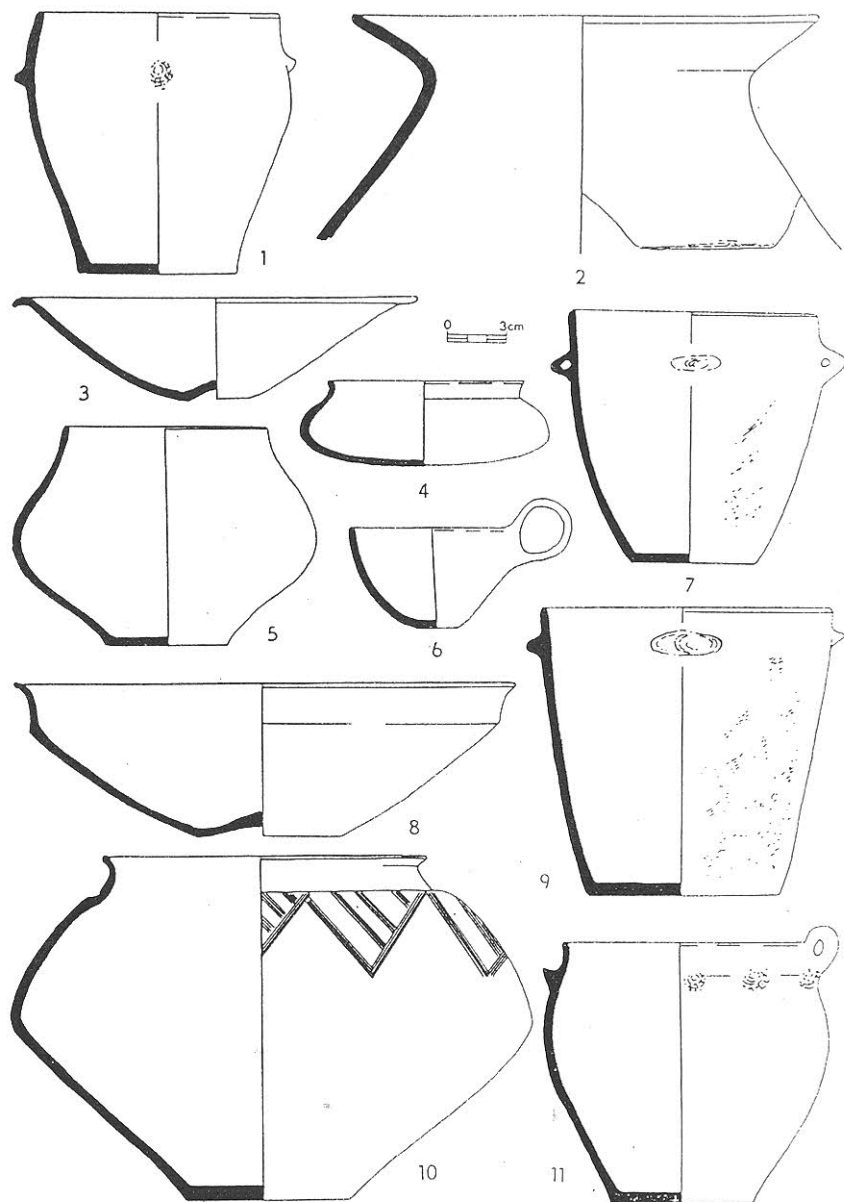
Obr. 13: 1 22, 2 39, 3 36, 4 7, 5 19, 6 12, 7 35, 8 61, 9 13, 10 52, 11 84, 12 1.

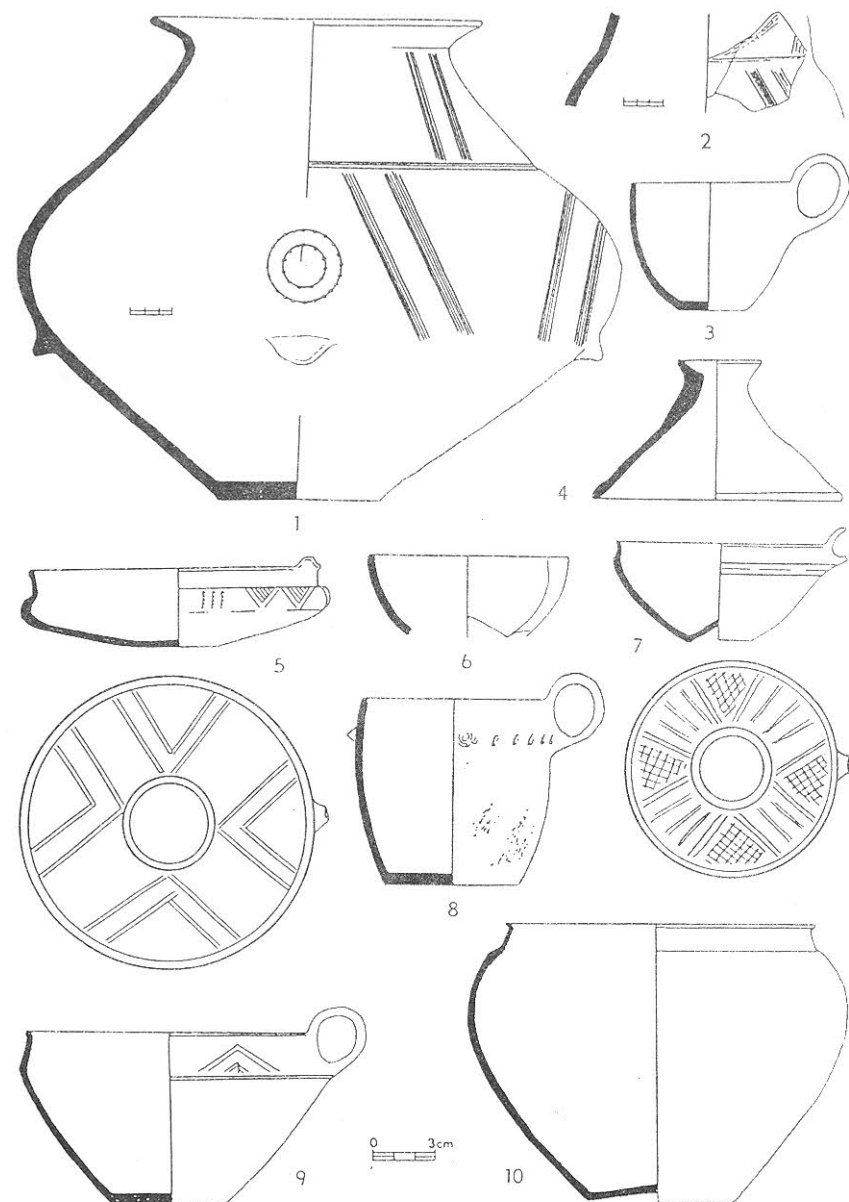
Обр. 14: 1 338, 2 48, 3 74, 4 10, 5 65, 6 74, 7 28, 8 80, 9 69, 10 1788, 11 43.

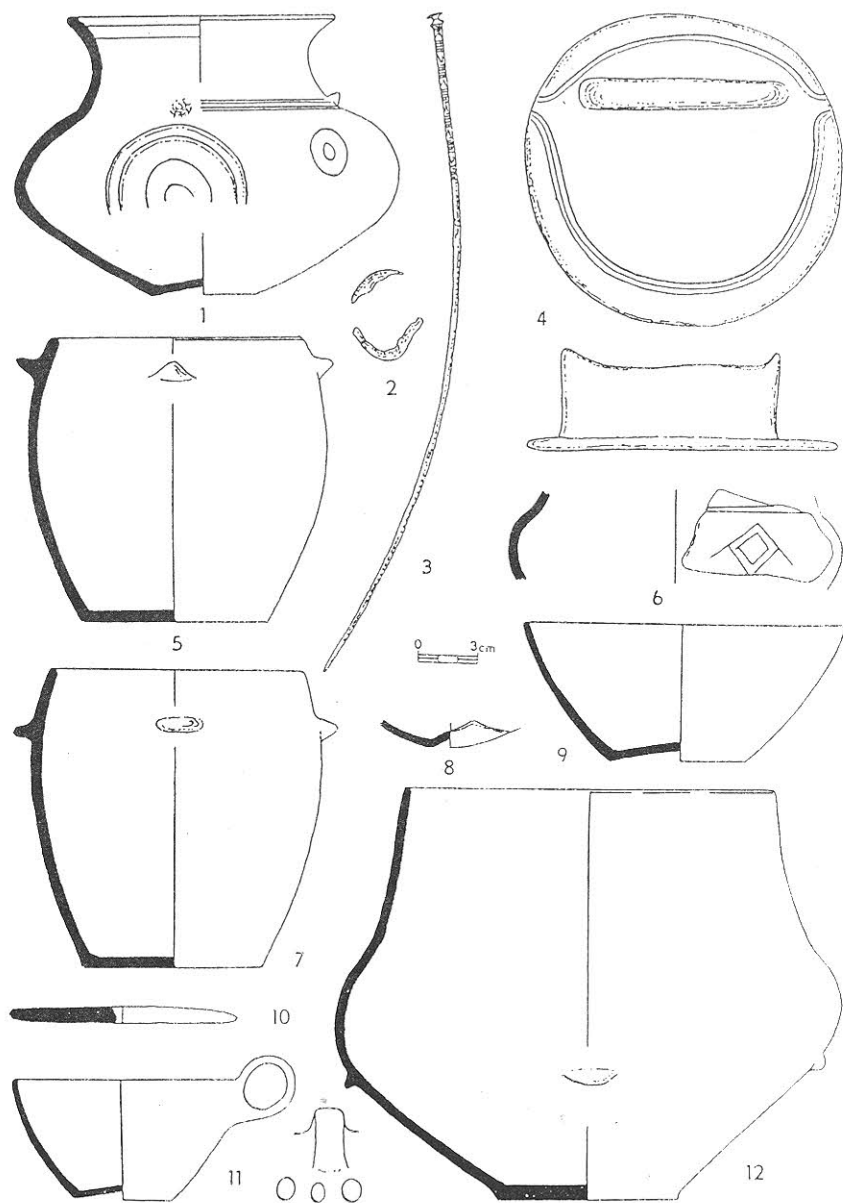
Обр. 15: 1 70, 2 3431, 3 49, 4 25, 5 82, 6 70, 7 46, 8 3408, 9 59, 10 54, 11 27, 12 44, 13 57, 14 73, 15 17.

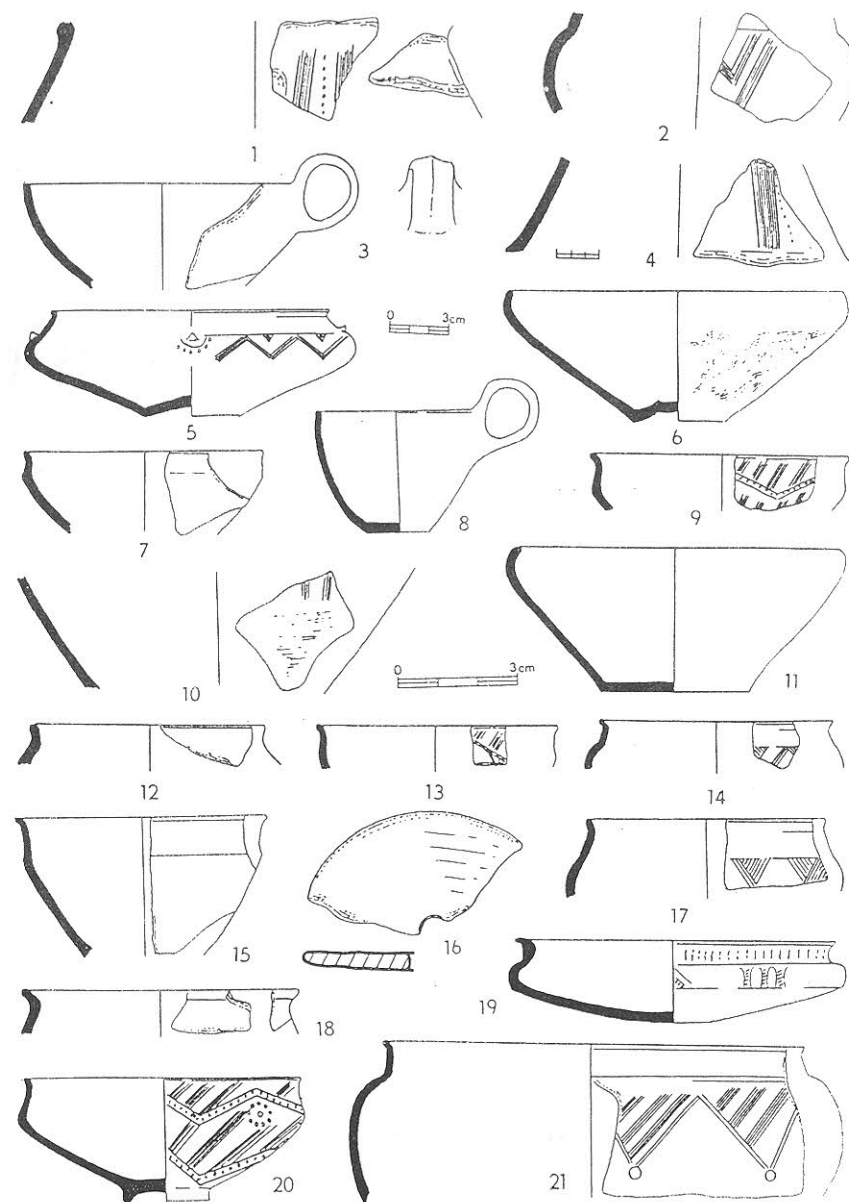
Obr. 16: 1 32, 2 104, 3 3396, 3407, 3402, 4 61, 5 55, 6 71, 7 37, 8 73, 9 26, 10 5, 11 34.

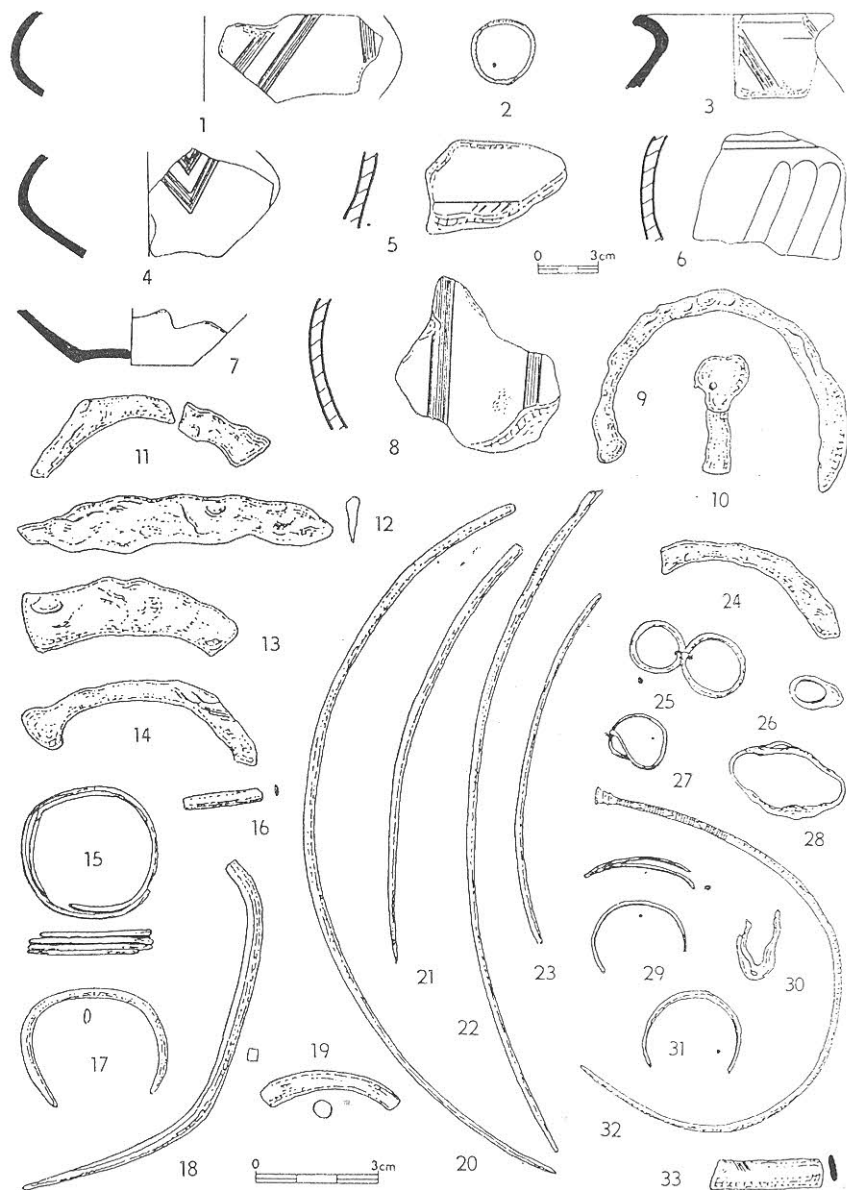
* Obr. 17: 1 53, 2 3421, 3 3 4 31, 5 83, 6 271/2, 3, 7 23, 8 2, 9 890, 10 47.

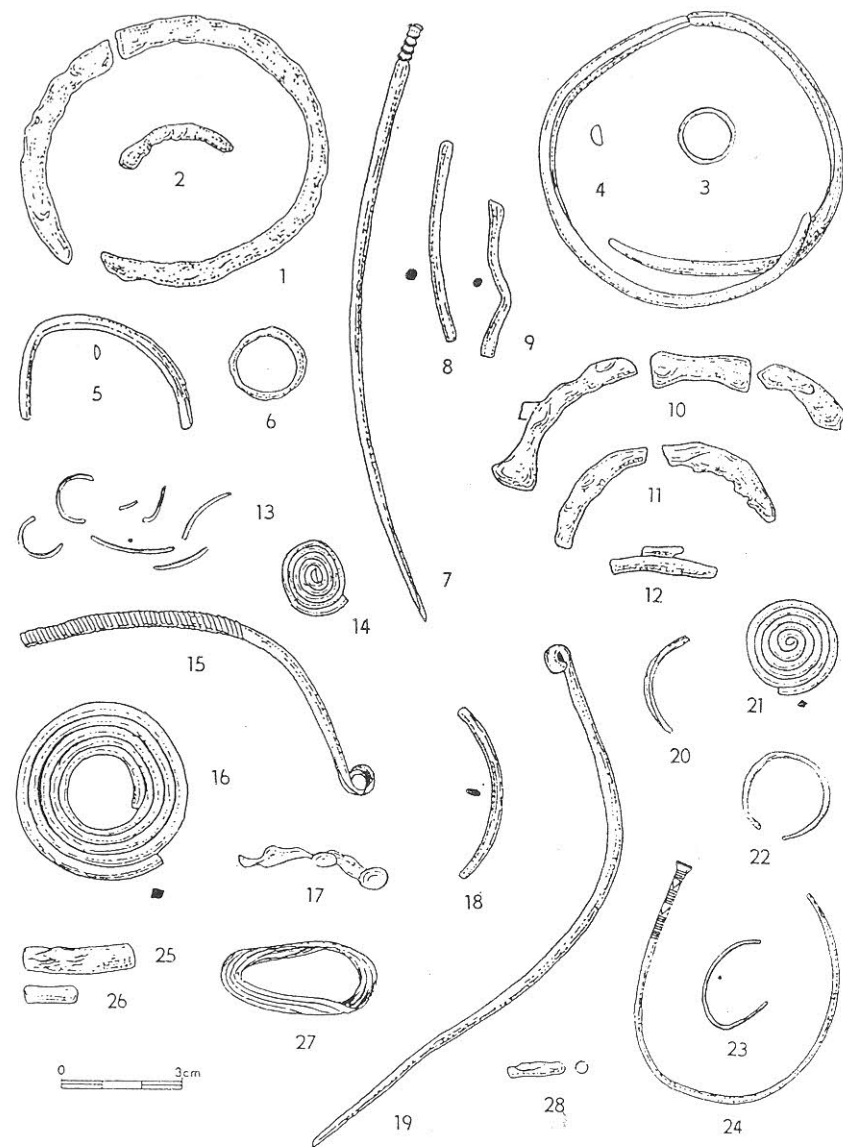
Obr. 18: 1 4, 2 NM 56409, 3 NM 56404, 4 15, 5 29, 6 3420, 7 3432, 8 1397, 9 85, 10 42, 11 41, 12 ?.

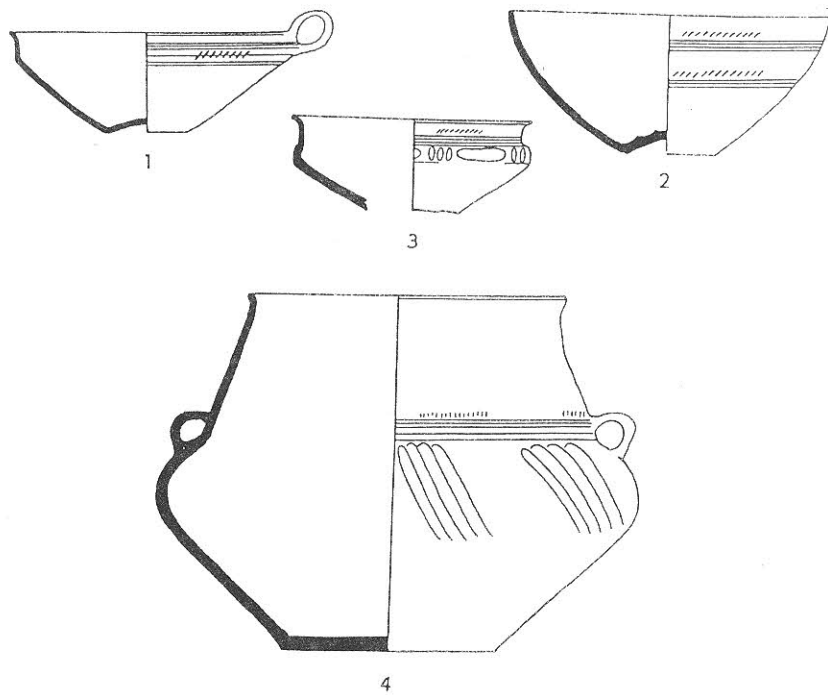
Obr. 19: 1 3409, 2 3398, 3 271/1, 4 3419, 5 57, 6 72, 7 3401, 8 NM 56 410, 9 3400, 10 3397, 11 50, 12, 3405, 13 3404, 14 3406, 15 271/4, 16 87, 17 3403, 18 3429, 3423, 19 3412, 20 3493, 3424, 3430, 3425a,b, 3422, 21 3411, 3416.

Obr. 20: 1 3413, 3417, 2 1114, 3 3414, 3418, 4 3415, 3426, 5 3428, 6 3427, 7 3394, 8 3410, 9 1081, 10 1119, 11 1083/1,2, 12 1120, 13 1121, 14 1083/1, 15 1108, 16 1093/3, 17 1085, 18 1112, 19 1086, 20 1091, 21 1841, 22 1089, 23 1092, 14 1080, 25 1094, 26 1118, 27 1098, 28 1114, 29 1114/b, 30 1106, 31 1107, 32 NM 56 405, 33 1087.

Obr. 21: 1 1082, 2 1122, 3 1117, 4 NM 56 407, 5 1093/2, 6 1084, 7 1090, 8 1115, 9 1115/6, 10 - 12 bez inv.č., 13 1116, 14 bez inv.č., 15 1108, 16 1111, 17 bez inv.č., 18 1093/1, 19 1109, 20 1114, 21 bez inv.č., 22 1099, 23 1105, 24 NM 56406, 25 1093, 26 1093, 27 1100, 28 1003.

Obr. 22: 1-3 hrob 3/1943, 4 NM56 812.